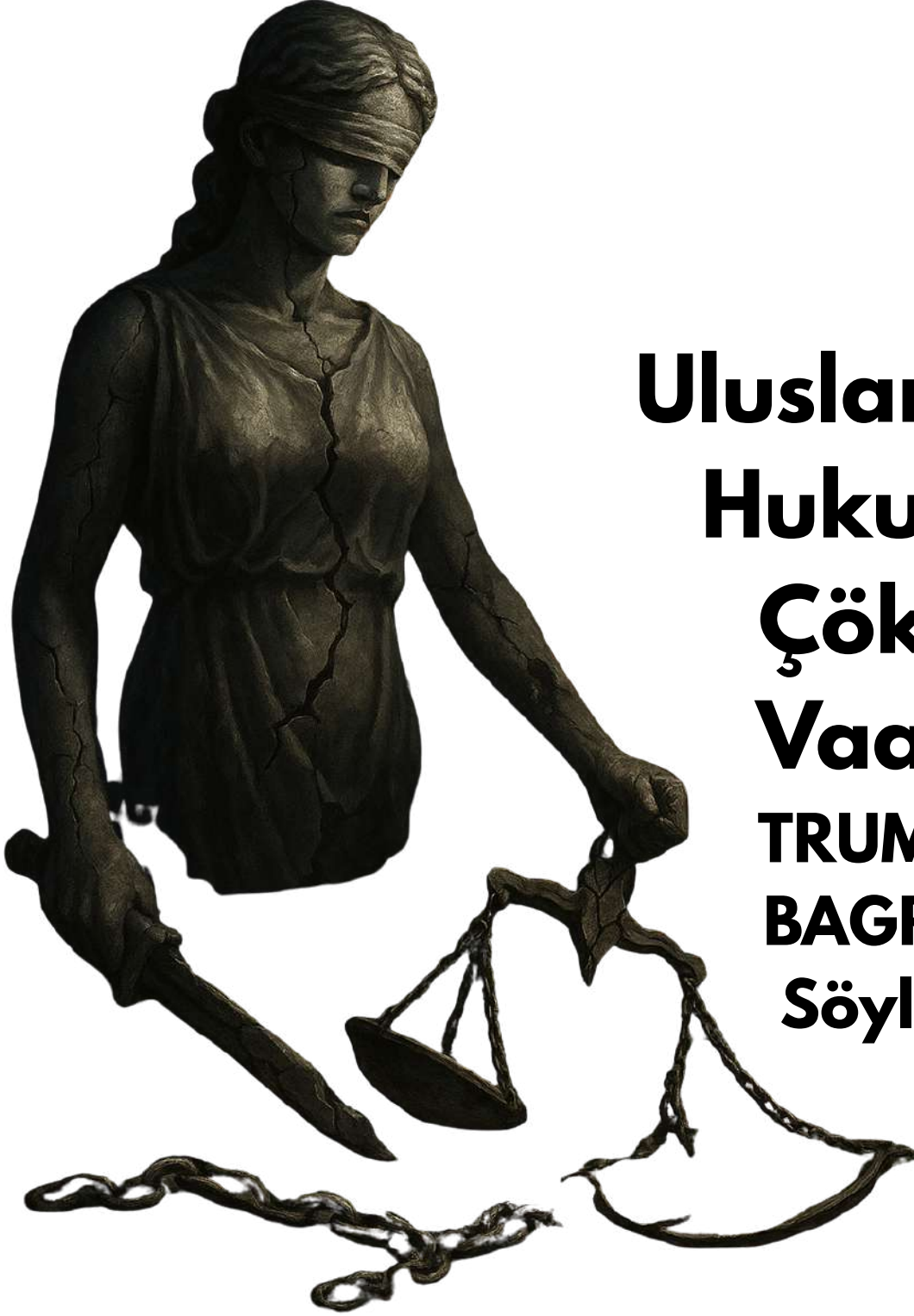

DÜŞÜNCE

Sayı : 33

D Ü N Y A ' D A N B İ R H A B E R

Uluslararası Hukukun Çöken Vaadi TRUMP'ın BAGRAM Söylemi

Sayı : 16

içindekiler

1. Uluslararası Hukukun Çöken Vaadi
2. Uluslararası Hukuk ve Müdahale Yasağı
3. Trump'ın Bagram İsteği ve Sembolizmi
4. Uluslararası Hukuk Ne Diyor?
5. Trump'ın Kudüs Kararı ve Balfour Benzetmesi
6. 11 Bin Kilometreden Müdahale Hakkı: Meşruiyetin Çöküşü
7. Afgan Halkının Direnme Hakkı ve “Terörizm” Söylemi
8. ABD–Çin Rekabeti ve Afganistan Üzerinden Mesaj Verme
9. Çifte Standart: Başka Bir Ülke ABD Sınırına Üs Kursa Ne Olurdu?
10. Batı'nın Demokrasi ve İnsan Hakları Söylemi: Kendi Putunu Yemek
11. Sonuç: Uluslararası Hukuk Ütopya mı, Gerçek mi?
12. Sinema
13. Belgesel
14. Kitap

Uluslararası hukuk, Birleşmiş Milletler Şartı'nda devletlerin egemen eşitliği ve halkların kendi kaderini tayin hakkı üzerine inşa edilmiştir. Ancak tarih, bu ilkelerin çoğu kez güçlünün çıkarı karşısında ihlal edildiğini göstermektedir. Fransız düşünür Roger Garaudy, 1917 Balfour Deklarasyonu'nu değerlendirirken şu çarpıcı ifadeyi kullanmıştır: “Bir ülke, başka bir ülkenin topraklarını üçüncü bir ülkeye hediye etti. Üstelik bu topraklar Osmanlı'ya aitti.” Bu cümle, uluslararası hukukun en temel prensiplerinden biri olan toprak bütünlüğü ve egemenlik hakkının açıkça ihlal edildiğini özetlemektedir.

Aradan geçen yüzyılda ihlallerin biçimi değişse de özü aynı kalmıştır. Trump'ın Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak ilan etmesi, uluslararası hukuku hiçe sayan ve Birleşmiş Milletler kararlarına rağmen tek taraflı dayatılan bir girişimdir. Aynı şekilde Trump'ın Afganistan'da Bagram üssünü yeniden istemesi, uluslararası insancıl hukuku ve işkence yasağını görmezden gelen bir adımdır. Bagram yalnızca bir hava üssü değil; Cenevre Sözleşmeleri'nin defalarca ihlal edildiği, yargısız infazların ve işkencelerin yaşandığı bir merkez olarak tarihe geçmiştir. Kudüs kararıyla diplomasi alanında, Bagram talebiyle askeri ve insani alanda aynı hukuk tanımazlık zinciri devam etmektedir.

İsrail'in işgali ve yerleşim politikaları, uluslararası hukukun bu sistematik ihlaller zincirinin günümüzdeki en somut örneklerinden biridir. BM kararlarına, UAD'nin tavsiye görüşlerine ve 4. Cenevre Sözleşmesi'ne rağmen, İsrail işgali derinleştirmekte, sivilleri hedef almakta ve uluslararası toplumu fiilen meydan okumaya davet etmektedir. Ancak bu suçların soruşturulması için yetkili tek yargı mercii olan Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM), ABD ve İsrail'in açık baskısı altındadır. ABD yönetimi, Afganistan ve Filistin'deki savaş suçları hakkında soruşturma açan UCM savcılarını doğrudan tehdit etmiş, hatta yaptırım listesine almıştır. Bu, yalnızca UCM'nin bağımsızlığını değil, uluslararası adalet fikrinin kendisini de hedef alan tarihî bir saldırdır.

Bugün bir ülkenin kendi halkını ve topraklarını savunma hakkı, uluslararası hukukta yer alan meşru müdafaa hakkına rağmen, sıklıkla “terör” söylemiyle kriminalize edilmektedir. Oysa uluslararası hukuk, saldırıya uğrayan halklara direnme hakkını tanır; buna rağmen bu hak Batı'nın siyasal söylemiyle geçersiz kılınmakta, güç kullanma tekeli elinde tutan aktörlerin keyfiyetine bırakılmaktadır. İsrail'in Filistinlilerin direnişini “terör” diye etiketlemesi, ABD'nin Afganistan ve Irak işgallerinde sivilleri hedef almasına rağmen “özsavunma” kılıfı kullanması, bu çifte standardın en açık örnekleridir.

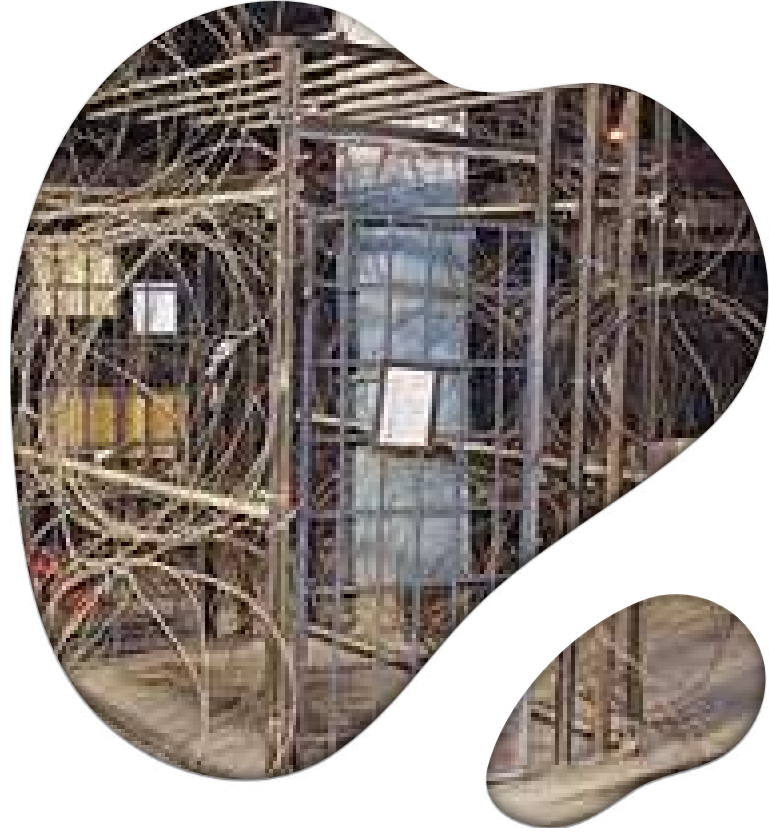
Sonuç olarak, Batı'nın demokrasi ve insan hakları söylemleri kendi elleriyle içi boş bir retoriğe dönüştürülmektedir. Uluslararası hukuk, evrensel değerlerin koruyucusu olmak yerine, güçlü devletlerin iradesiyle eğilip bükülen bir maskeye indirgenmiştir. Eğer uluslararası toplum bu gidişata karşı sesini yükseltmezse, adalet her defasında ertelenmiş bir vaat, hukuk ise sadece güçlülerin çıkarını meşrulaştıran bir araç olmaya devam edecektir.

Yavuz KAYA

Konunun Güncelliği

Donald J. Trump'ın siyasete dönüş hazırlıkları yaptığı bir dönemde dile getirdiği Bagram Havalimanı talebi, yalnızca ABD'nin dış politika gündeminde değil, uluslararası ilişkiler disiplininde de tartışma yaratmıştır. Bagram, Afganistan işgali sürecinde Amerikan ordusunun en önemli üslerinden biri olmuş, aynı zamanda işkence, keyfi gözaltı ve insan hakları ihlalleri ile uluslararası hafızada yer etmiştir. Bugün bu ismin yeniden gündeme taşınması, salt stratejik ya da askerî bir tartışma değil, aynı zamanda uluslararası hukuk, insan hakları ve küresel düzen açısından çok boyutlu bir kriz göstergesidir.

- Trump'ın Bagram Havalimanı çıkışı, BM Şartı'nın egemenlik ve müdahale yasağı ilkeleri bağlamında nasıl değerlendirilmelidir?
- Bagram'ın geçmişte bir işkence merkezi olarak kayıtlara geçmiş olması, bu tartışmayı hangi ahlaki ve hukuki boyutlarla ağırlaştırmaktadır?
- Trump'ın 2017'de Kudüs'ü İsrail'in başkenti ilan etmesi ile Balfour Deklarasyonu arasında nasıl tarihsel bir süreklilik ilişkisi kurulabilir?
- 11 bin kilometre öteden Afganistan'a veya Ortadoğu'ya müdahale etme hakkı, uluslararası hukukta hangi meşruiyete dayandırılabilir?
- Afgan halkı böyle bir müdahaleye karşı direndiğinde neden ve nasıl "terörist" etiketiyle damgalanmaktadır?
- ABD-Çin rekabetinin Afganistan üzerinden yürütülmesi, bölgesel ve küresel güvenlik açısından ne anlama gelir?
- Batı'nın demokrasi ve insan hakları söylemi ile bu ihlallere sessiz kalması arasındaki çelişki, uluslararası hukukun geleceğini nasıl etkilemektedir?

ULUSLARARASI HUKUK VE EGEMENLİK İLKESİ

Egemenlik Kavramının Tarihsel Gelişimi

Uluslararası hukukun en temel yapıtaşlarından biri olan egemenlik ilkesi, 1648 tarihli Westphalia Antlaşması ile modern anlamda uluslararası sistemin parçası hâline gelmiştir. Bu ilkeye göre her devlet, kendi sınırları içinde mutlak otoriteye sahiptir ve başka bir devletin müdahalesine maruz bırakılamaz. 20. yüzyılda kurulan Birleşmiş Milletler (BM) düzeni de bu ilkeyi temel norm olarak kabul etmiştir. BM Şartı'nın 2. maddesinin 1. fıkrası, "tüm üyelerin egemen eşitliği"ni garanti ederken; 2. maddenin 4. fıkrası, "bir devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasi bağımsızlığına karşı kuvvet kullanma tehdidini veya kullanımı" yasaklamıştır.

Dolayısıyla egemenlik, yalnızca bir tarihsel ilke değil, aynı zamanda uluslararası hukuk düzeninin işleyişini mümkün kılan asli normdur. Bu nedenle, bir devletin başka bir devletin topraklarında askeri üs talep etmesi, o ülkenin rızası olmaksızın kabul edilemez bir müdahale biçimi olarak tanımlanır.

Müdahale Yasağı ve İstisnaları

Uluslararası hukukta müdahale yasağı, yalnızca kuvvet kullanımını değil, aynı zamanda bir devletin iç işlerine doğrudan müdahaleyi de kapsar. Ancak pratikte bu yasağın bazı istisnaları ortaya çıkmıştır:

- Meşru Müdafaa (Self-Defence): BM Şartı'nın 51. maddesi, bir devletin silahlı saldırıya uğraması hâlinde bireysel veya kolektif meşru müdafaa hakkını tanır. Ancak bu hak, “silahlı saldırı” şartına bağlıdır.
- BM Güvenlik Konseyi Yetkilendirmesi: 7. bölüm çerçevesinde Güvenlik Konseyi, uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden durumlarda kuvvet kullanımına izin verebilir.
- Rıza (Consent): Bir devletin kendi iradesiyle başka bir devletin askeri varlığını kabul etmesi mümkündür. Ancak bu rıza açık, özgür ve ulusal iradeye dayanmalıdır.

Trump'ın Bagram talebini bu çerçevede değerlendirdiğimizde, hiçbir istisna kategorisine uymadığı görülmektedir. Afganistan devleti böyle bir rıza vermemiştir, mevcut bir silahlı saldırı söz konusu değildir ve BM Güvenlik Konseyi de böyle bir yetki tanımamıştır.

ABD'nin Müdahale Pratiği ve Uluslararası Hukukun Esnemesi

ABD, Soğuk Savaş'tan bu yana uluslararası hukukta “istisna yaratan aktör” rolünü oynamıştır. 2003 Irak işgali, BM Güvenlik Konseyi onayı olmaksızın yapılmış, “kitle imha silahları” bahanesi sonradan asılsız çıkmıştır. 1999 Kosova müdahalesi NATO üzerinden yürütülmüş, BM Şartı'nda doğrudan meşruiyet bulmayan “insani müdahale” doktrini icat edilmiştir.

Bu örnekler, uluslararası hukukun kağıt üzerinde varlığını koruduğunu, ancak büyük güçlerin pratikte bu normları sık sık ihlal ettiğini gösterir. ABD'nin Bagram çıkışı da aynı çizginin devamıdır: Hukuki gerekçeler olmaksızın başka bir ülkenin topraklarında askerî varlık kurma isteği.

Egemenliğin Çifte Standardı

Egemenlik ilkesi, Batı söyleminde çoğu zaman seçici bir biçimde uygulanmaktadır. Örneğin, Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik işgali “egemenlik ihlali” olarak tanımlanırken, ABD'nin Irak veya Afganistan'daki müdahaleleri “demokrasi ihracı” veya “terörle mücadele” olarak sunulmuştur. Bu çifte standart, uluslararası hukukun evrensel normlar bütünü değil, güç ilişkileri içinde esneyen bir söylem olduğunu göstermektedir.

Afganistan Örneği

Afganistan, 19. yüzyıldan bu yana büyük güçlerin rekabet alanı olmuştur. İngiliz-Rus rekabeti döneminde “Büyük Oyun”un merkezinde yer almış, 1979'da Sovyet işgali, 2001'de ABD işgali ile defalarca egemenliği ihlal edilmiştir. Dolayısıyla Afganistan, uluslararası hukukun kâğıt üzerindeki korumalarının en sık delinip yok sayıldığı ülkelerden biridir. Trump'ın Bagram talebi, bu tarihsel sürekliliğin güncel versiyonudur.

Teorik Tartışma: Realizm, Liberalizm ve Eleştirel Yaklaşımlar

Uluslararası ilişkiler teorileri açısından bakıldığında:

- Realizm, güç dengesini merkeze alır ve uluslararası hukuku büyük güçlerin çıkarlarını maskeleyen bir araç olarak görür. Trump'ın söylemleri bu perspektife uygundur.
- Liberalizm, kurumların ve hukukun düzenleyici işlevine vurgu yapar. Ancak ABD'nin hukuk tanımazlığı, liberal teorinin normatif iddialarını boşa çıkarmaktadır.
- Eleştirel yaklaşımlar (post-kolonyalizm, eleştirel hukuk teorileri) ise uluslararası hukuku, sömürgeci düzenin güncellenmiş biçimi olarak tanımlar. Bagram örneği bu görüşü doğrular niteliktedir: küçük devletlerin toprakları, büyük güçlerin rekabet sahasıdır.

Normatif Kriz

Bagram meselesi, uluslararası hukukun normatif krizini gözler önüne sermektedir. Eğer uluslararası hukuk, güçlülerin çıkarları söz konusu olduğunda askıya alınabiliyorsa, bu hukuk düzeni zayıflar. Egemenlik ilkesi, kâğıt üzerinde kalsa da pratikte “istisna hâli”ne dönüşür. Bu da hukukun evrenselliğini yok eder.

Uluslararası Hukuk Belgeleri Işığında Egemenlik

Egemenlik ilkesinin sadece bir “gelenek” değil, bağlayıcı norm hâline geldiğini gösteren belgeler şunlardır:

- BM Şartı (1945):
  - Madde 2(1): “Birleşmiş Milletler’in tüm üyeleri, egemen eşitlik ilkesine dayanır.”
  - Madde 2(4): “Üyeler, herhangi bir devletin toprak bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı kuvvet kullanmaktan ya da kuvvet kullanma tehdidinden kaçınırlar.”
- Cenevre Sözleşmeleri (1949): Savaş sırasında sivillerin korunması ve işgal altındaki bölgelerde halkın haklarının gözetilmesi gerektiğini açıklar.
- Uluslararası Adalet Divanı Kararları:
  - Nicaragua v. United States (1986) davasında ABD’nin Nikaragua’daki müdahaleleri “egemenlik ihlali” olarak tanımlanmıştır.
  - Bu karar, güçlü bir devletin zayıf bir devlete karşı müdahalelerinin hukuk dışı olduğunu teyit eden en somut yargısal belgedir.

Bu belgeler, Trump’ın Bagram üzerinden ima ettiği müdahale isteğinin uluslararası hukuk açısından meşruiyeti olmadığını göstermektedir.

Güncel Örnekler: Irak, Libya, Suriye

- Irak (2003): ABD’nin Irak’ı işgali, BM Güvenlik Konseyi onayı olmadan yapılmıştır. “Kitle imha silahları” gerekçesi sonradan asılsız çıkmıştır. Bu durum, uluslararası hukukun ABD tarafından keyfi biçimde eğilip büküldüğünün göstergesidir.
- Libya (2011): Güvenlik Konseyi 1973 sayılı kararla sivilleri koruma gerekçesiyle uçuşa yasak bölge ilan etti. Ancak operasyon kısa sürede rejim değişikliğine dönüştü. Bu da müdahalenin sınırlarının nasıl aşıldığını gösterdi.
- Suriye (2014 sonrası): ABD ve müttefikleri, DAES ile mücadele bahanesiyle Suriye’ye müdahale etti. Ancak Şam yönetiminin rızası olmadan yapılan bu müdahaleler, egemenlik ihlalinin başka bir versiyonudur.

Bagram’ın yeniden gündeme gelmesi, bu zincire eklenen yeni bir halka olarak okunmalıdır.

Trump'ın Söyleminin Hukuki Açıdan İmkânsızlığı

Trump'ın Bagram talebinin üç temel hukuki sorunu vardır:

1. Rıza Eksikliği: Afganistan hükümeti ABD askerî varlığına izin vermemektedir. Dolayısıyla “consent” ilkesi yoktur.
2. Meşru Müdafaa Yokluğu: Afganistan'ın ABD'ye yönelik bir saldırısı söz konusu değildir. Bu nedenle BM Şartı madde 51 uygulanamaz.
3. Konsey Yetkisi Yokluğu: BM Güvenlik Konseyi böyle bir müdahaleye onay vermemiştir.

Bu üç eksiklik, Bagram talebini uluslararası hukuk açısından “hukuksuz bir işgal girişimi” olarak tanımlamayı zorunlu kılar.

Egemenlik ve Küçük Devletler: Çifte Standart

Uluslararası hukukta egemenlik, zayıf devletler için kırılğan bir kalkan işlevi görürken güçlü devletler için aşılabilir bir engel hâline gelmiştir. Örneğin:

- Küçük bir devlet sınır ihlali yaptığında hızla kınanır, yaptırımlarla karşılaşır.
- Ancak ABD, Rusya, Çin gibi büyük güçler benzer ihlaller yaptığında, uluslararası sistem sessiz kalır veya tepkiler sembolik düzeyde kalır.

Bagram tartışması, bu çifte standardın en güncel örneklerinden biridir. Afganistan'ın egemenliği, ABD'nin küresel rekabet politikaları uğruna göz ardı edilmektedir.

Normatif Krizin Derinleşmesi

Trump'ın Bagram söylemi, uluslararası hukukun normatif krizini derinleştirmektedir. Eğer uluslararası hukuk normları güçlüler tarafından sürekli ihlal ediliyorsa, bu normların evrenselliği sorgulanır. Zamanla hukuk, yalnızca bir “ütopya” ya da “retorik” hâline gelir. Bu da küçük devletlerin uluslararası düzene güvenini yok eder.

Burada şu sorular ortaya çıkar:

- Uluslararası hukuk, gerçekten bağlayıcı mıdır, yoksa güçlü devletlerin çıkarlarına hizmet eden bir retorik midir?
- Eğer güçlü devletler için bağlayıcı değilse, küçük devletler bu hukuku neden ciddiye almalıdır?
- Bagram örneği, hukukun sadece “güçlü için ayrıcalık, zayıf için pranga” hâline geldiğini mi göstermektedir?

Bagram meselesi, uluslararası hukukun en temel ilkelerinden olan egemenliğin, pratikte sürekli ihlal edildiğini bir kez daha göstermiştir. Bu ihlaller, yalnızca Afganistan özelinde değil, küresel düzen açısından da tehlikeli sonuçlar doğurur. Çünkü uluslararası hukuk normlarının erozyona uğraması, uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden yeni krizleri beraberinde getirir.

Bagram'ın İşkence Merkezi Olarak Hafızası Bagram'ın Sembol Değeri

Afganistan'ın başkenti Kabil'in yaklaşık 40 kilometre kuzeyinde yer alan Bagram Hava Üssü, Soğuk Savaş yıllarında Sovyetler Birliği tarafından inşa edilmişti. Ancak 2001'de ABD'nin Afganistan'ı işgaliyle birlikte bu mekân, yalnızca bir hava üssü değil, aynı zamanda işgalin kalbi hâline geldi. ABD'nin Afganistan'daki en büyük askerî üssü olan Bagram, lojistik operasyonların merkezi olmasının ötesinde, yüzlerce Afgan'ın ve yabancı uyruklunun keyfi biçimde hapsedildiği, işkence gördüğü ve bazı durumlarda yaşamını kaybettiği bir yer olarak hafızalara kazındı.

Bagram, bu yönüyle “Asya'nın Guantanamo'su” olarak anıldı. İnsan hakları örgütlerinin raporlarında, buradaki uygulamalar sistematik işkence, kötü muamele ve yargısız infaz örnekleriyle kayda geçti. Dolayısıyla Trump'ın Bagram'ı yeniden gündeme getirmesi, yalnızca stratejik bir üssün tartışılması değil; aynı zamanda geçmişte yaşanmış ağır insan hakları ihlallerinin yeniden hatırlatılması anlamına gelmektedir.

ABD'nin “Küresel İşkence Ağı” İçinde Bagram

11 Eylül saldırılarının ardından ABD, “Teröre Karşı Savaş” adı altında küresel ölçekte bir güvenlik stratejisi benimsedi. Bu stratejinin bir ayağı, Guantanamo Körfezi Üssü, diğer ayağı ise Bagram oldu. Guantanamo daha çok uluslararası kamuoyunun gündemine girmiş olsa da, Bagram'daki ihlaller daha gizli yürütüldü.

Uluslararası Af Örgütü ve Human Rights Watch raporları, Bagram'ı ABD'nin küresel işkence ağının bir parçası olarak tanımlar. “Extraordinary rendition” adı verilen uygulama ile çeşitli ülkelerden yakalanan kişiler Bagram'a götürülüyor, burada aylarca ya da yıllarca avukatsız, iddianamesiz ve mahkemesiz tutuluyordu.

İşkence Yöntemleri

Tanıklıklara ve insan hakları raporlarına göre Bagram'da kullanılan yöntemler şunlardı:

- Uykusuz bırakma: Tutuklular günlerce ayakta bekletiliyor, gözleri kapalı şekilde uykudan mahrum ediliyordu.
- Fiziksel şiddet: Dayak, tekme, sopayla vurma ve duvara çarpma rutin hâle gelmişti.
- Aşağılama: Tutuklular çıplak bırakılıyor, dini değerleri aşağılayan davranışlara maruz kalıyordu.
- Elektrik şoku ve soğuk hücre: Bazı tanıklıklara göre elektrik verilmiş, bazıları da buz gibi hücrelerde günlerce tutulmuştu.
- Askıya alma: Tutukluların kollarından zincirlenerek tavana asılması ve uzun süre bu şekilde bırakılması, sık raporlanan yöntemlerdendi.

2002 yılında Bagram'da gözaltında bulunan iki Afgan mahkûmun — Habibullah ve Dilawar — işkence sonucu öldüğü belgelenmiştir. Bu ölümler, Bagram'ın uluslararası alanda işkence merkezi olarak anılmasının dönüm noktası olmuştur.

Hukuki Boşluk ve “Yargısızlık Alanı”

Bagram, ABD tarafından bir “hukuk boşluğu” alanı olarak işletilmiştir. Guantanamo'daki tutuklular en azından ABD Yüksek Mahkemesi'nin sınırlı da olsa denetimine konu olabilmisti. Ancak Bagram'da tutulanların çoğu, tamamen görünmez bir statüdeydi. Onlar ne savaş esiri kabul edildi ne de normal mahkûm. Bu gri alan, işkencelerin ve keyfi gözaltıların hesap verilmeksizin yürütülmesine zemin hazırladı.

ABD yetkilileri, Bagram'daki uygulamaları sürekli olarak “sorgulama teknikleri” veya “güvenlik tedbirleri” olarak tanımladı. Ancak uluslararası hukuk açısından bu uygulamalar, işkence ve insanlık dışı muamele kategorisine girmektedir.

Afgan Halkı Üzerindeki Etkileri

Bagram, Afgan halkı için yalnızca bir askeri üs değil, aynı zamanda işgalin sembolüdür. On binlerce Afgan, Bagram'ın varlığını ulusal onurlarına yönelik bir hakaret olarak gördü. Burada yaşanan işkenceler ve yargısız infazlar, işgale karşı direnişin toplumsal meşruiyetini artırdı. Taliban'ın yeniden güç kazanmasında, Bagram'daki uygulamaların yarattığı öfkenin rolü büyüktür.

Bir Afgan köylüsünün ifadesi, bu duyguyu özetler:

“Bagram’a götürülenin bir daha geri dönmediğini bilirdik. Dönerse de bir gölgeye dönüşmüştü.”

Dolayısıyla Bagram, sadece bireylerin değil, tüm bir toplumun travmasını derinleştirdi.

Uluslararası Kamuoyunda Bagram

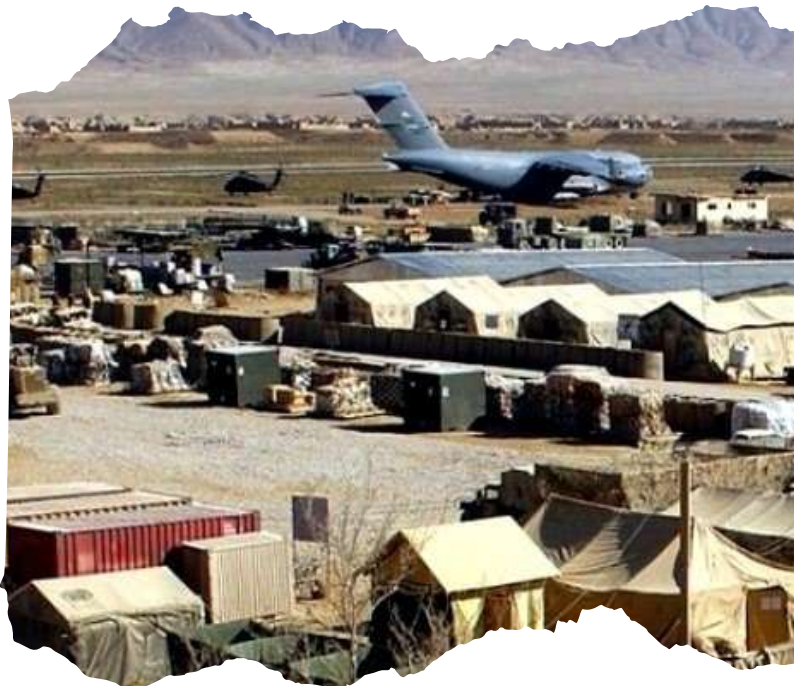
Guantanamo gibi geniş medya ilgisine maruz kalmasa da, Bagram'daki ihlaller zaman zaman uluslararası kamuoyunun gündemine girdi. 2005'te The New York Times ve The Washington Post'ta çıkan haberler, burada yaşanan ölümleri ve işkence vakalarını açığa çıkardı. 2009'da Obama yönetimi Guantanamo'yu kapatmayı vaat ederken, Bagram'daki faaliyetler büyük ölçüde görmezden gelindi.

Bu da uluslararası kamuoyunun seçici duyarlılığını göstermektedir: Küba'daki Guantanamo sürekli gündemdeyken, Afganistan'daki Bagram çoğu kez ikinci planda kaldı.

Trump'ın Bagram Söyleminin Hafızayı Canlandırması

Trump'ın Bagram'ı yeniden talep etmesi, Afgan halkı için yalnızca yeni bir işgal tehdidi değil, aynı zamanda geçmiş travmaların hatırlatılmasıdır. İşkencelerle, ölümlerle ve aşağılanmalarla dolu bir mekânın yeniden açılması, uluslararası hukuk açısından da ciddi bir provokasyondur. Bu durum, uluslararası toplumun Bagram'ın geçmişteki rolünü unutmaması gerektiğini gösterir.

Bagram Havalimanı, ABD'nin “teröre karşı savaş” adı altında yürüttüğü operasyonların en karanlık simgelerinden biridir. Burada yaşananlar, uluslararası hukukun kâğıt üzerinde kaldığını, işgal altındaki topraklarda sivillerin en temel haklarının yok sayıldığını göstermektedir. Bugün Trump'ın bu mekânı yeniden gündeme taşımaya, yalnızca stratejik değil, aynı zamanda ahlaki ve hukuki bir krizi yeniden tetiklemektedir.

11 BİN KİLOMETREDEN MÜDAHALE HAKKI: MEŞRUIYETİN ÇÖKÜŞÜ

Müdahale Hakkının Teorik Sorunu

Uluslararası hukukta en temel ilkelerden biri, müdahale yasağıdır. BM Şartı'nın 2/4 maddesi, “herhangi bir devletin toprak bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı kuvvet kullanma tehdidini ya da kuvvet kullanımını” yasaklar. Bu norm, devletlerarası düzenin barışçıl şekilde işlemesi için temel bir güvence olarak kabul edilmiştir.

Ancak tarihsel süreçte güçlü devletler, bu yasağı sürekli ihlal etmiş, “meşru müdahale” veya “insani gerekçeler” adı altında kendi çıkarlarını başka coğrafyalara taşımıştır. ABD'nin Afganistan'a 11 bin kilometre öteden müdahale hakkını kendinde görmesi, bu eğilimin en güncel örneğidir.

Bu bağlamda şu sorular öne çıkar:

- ABD, kendi güvenliğini Afganistan topraklarında nasıl tanımlayabilmektedir?
- Coğrafi uzaklık, müdahale hakkının meşruiyetini zayıflatmaz mı?
- Eğer 11 bin kilometreden müdahale meşru görülüyorsa, hangi ülke hangi gerekçeyle nerede müdahale hakkı iddia edebilir?

ABD'nin Küresel Müdahale Doktrini

ABD, İkinci Dünya Savaşı sonrası kendisini küresel güvenliğin garantörü olarak tanımlamıştır. Truman Doktrini, Marshall Planı ve NATO'nun kuruluşu bu rolün kurumsal yansımalarıdır. 1990'larda Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte ABD'nin “tek kutuplu” liderliği, müdahale doktrinini daha da genişletmiştir.

- Soğuk Savaş Sonrası: Somali (1993), Bosna (1995), Kosova (1999) müdahaleleri.
- 11 Eylül Sonrası: Afganistan (2001), Irak (2003).
- Obama Dönemi: Libya (2011), Suriye'de sınırlı müdahaleler.

Bu çizgi, ABD'nin kendi sınırlarından binlerce kilometre ötede bile “milli güvenlik” gerekçesiyle operasyon yapabileceğini normalleştirmiştir.

11 Bin Kilometre Paradoksu

ABD ile Afganistan arasındaki mesafe yaklaşık 11.000 kilometredir. Bu gerçek, şu çelişkiyi doğurur:

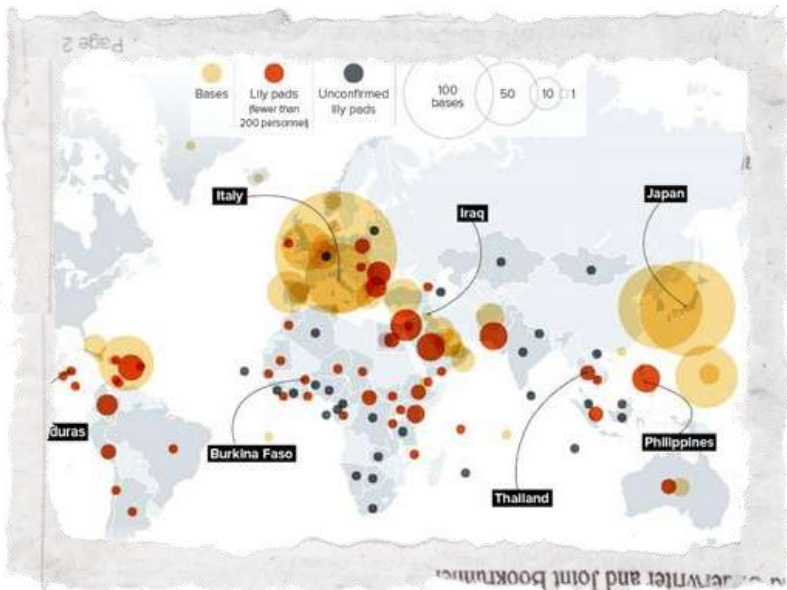
- ABD, kendi ulusal güvenliğini bu kadar uzak bir coğrafyada tehdit altında görebilmektedir.
- Ancak herhangi bir ülke ABD'ye 1000 kilometreden bile yaklaşırsa, Washington bunu “varoluşsal tehdit” olarak tanımlar.

Burada açık bir çifte standart söz konusudur. Güçlü devletler için “mesafe” engel değildir; onlar için müdahale hakkı evrenseldir. Zayıf devletler içinse kendi sınırlarını dahi koruma hakkı sorgulanabilir hâle gelir.

Uluslararası Hukukun Sessizliği

BM, ABD'nin Afganistan işgaline 2001'de dolaylı destek vermiştir. Ancak sonraki yıllarda işgalin süresi, yöntemi ve sonuçları hakkında uluslararası toplum sessiz kalmıştır. Bu sessizlik, büyük güçlerin müdahalelerine karşı hukukun işlevsizleştiğini gösterir.

Eğer uluslararası hukuk, ABD'nin Afganistan'a 11 bin kilometreden müdahalesini engelleyemiyorsa, aynı hukuk hangi durumda bağlayıcı olabilir? Bu soru, hukukun evrenselliğini sorgulayan temel bir sorudur.

Tarihsel Karşılaştırmalar

- Roma İmparatorluğu, güvenliğini sınırlarının ötesinde savunma iddiasıyla sürekli genişlemişti. ABD'nin 21. yüzyıldaki tavrı, modern bir “Roma sendromu” olarak okunabilir.
- Britanya İmparatorluğu, Hindistan'dan Afrika'ya kadar kendi güvenliğini koloniler üzerinden kurmuştu. ABD'nin Afganistan'da üs kurma ısrarı, bu kolonyal mantığın güncellenmiş biçimidir.

Trump'ın Bagram çıkışı, bu tarihsel çizginin sürekliliğini ortaya koyar: Güçlü devletler, coğrafi uzaklığa bakmadan kendi çıkarlarını başka topraklara dayatır.

“Önleyici Güvenlik” Söylemi

ABD'nin bu müdahaleleri, genellikle “önleyici güvenlik” söylemiyle gerekçelendirilir. Yani tehdit ABD topraklarına ulaşmadan, kaynağında yok edilmelidir. Ancak bu yaklaşım, uluslararası hukukun “silahlı saldırı” şartını aşar ve belirsiz bir tehdit tanımına dayanır.

Bu da şu riski doğurur:

- ABD'ye göre tehdit olan her grup ya da ülke, nerede olursa olsun hedef olabilir.
- Böylece dünya, ABD'nin tanımladığı tehdit listesine göre yeniden şekillenir.

Eğer Roller Değişseydi

ABD'nin Afganistan'a 11 bin kilometreden müdahale hakkını kendinde görmesi, şu düşünce deneyiyle daha net anlaşılır:

- Eğer Çin, Meksika sınırında bir askerî üs kurmak istese, Washington'ın tepkisi ne olurdu?
- Eğer Rusya, Kanada'nın kuzeyinde bir üs inşa etse, ABD bunu kabullenebilir miydi?

Bu sorular, çifte standardın görünür hâle gelmesini sağlar. ABD için meşru olan, başkaları için “kırmızı çizgi”dir.

Afganistan Halkı Açısından Sonuç

Afganistan, defalarca “başkalarının güvenliği” adına işgal edilmiştir. Sovyetler, kendi güvenliğini gerekçe göstererek 1979'da işgal etti. ABD, 2001'de aynı mantıkla geldi. Trump'ın Bagram çıkışı, aynı döngünün tekrarını işaret ediyor: Afgan halkı kendi ülkesinde sürekli “başkalarının savaşının” bedelini ödüyor.

Normatif ve Ahlaki Değerlendirme

Eğer bir devlet, kendi sınırlarından 11 bin kilometre ötede güvenlik hakkı iddia edebiliyorsa, uluslararası hukuk fiilen çökmüş demektir. Bu durumda hukuk, güçlülerin müdahalelerini meşrulaştıran bir propaganda aracından öteye gidemez.

Ahlaki açıdan bakıldığında da sorun açıktır: ABD'nin kendi güvenliği uğruna Afgan halkının güvenliği hiçe sayılmaktadır. Bu durum, “kimin güvenliği için, kimin hayatı feda ediliyor?” sorusunu gündeme getirir.

Trump'ın Bagram çıkışı, ABD'nin 11 bin kilometreden müdahale hakkını kendinde gören zihniyetini yeniden açığa çıkarmıştır. Bu, uluslararası hukukun temel ilkeleriyle bağdaşmayan, kolonyal mantığın güncellenmiş bir versiyonudur. Eğer bu yaklaşım meşru kabul edilirse, uluslararası hukuk yalnızca bir ütopya olmaktan öteye gidemez.

AFGAN HALKININ DİRENME HAKKI VE “TERÖRİZM” SÖYLEMİ

Direnış Hakkının Evrenselliği

Uluslararası hukukta işgal altındaki halkların direniş hakkı meşru kabul edilir. Bu hak, özellikle 20. yüzyılda sömürgecilik karşıtı mücadeleler sırasında geniş tanınırlık kazanmıştır. BM Genel Kurulu’nun 1514 sayılı “Sömürgecilik Karşıtı Bildirgesi” (1960) ve 2625 sayılı “Dostane İlişkiler Bildirgesi” (1970), halkların kendi kaderini tayin hakkını ve işgal altındaki toplumların direnişini açıkça meşru sayar.

Bu çerçevede Afgan halkının hem Sovyet işgali (1979–1989) hem de ABD işgali (2001–2021) döneminde direniş göstermesi, uluslararası hukuk açısından terörizm değil, meşru bir hak arayışıdır. Ancak Batı söyleminde bu direnişler sıklıkla “terör” olarak damgalanmış, böylece işgalin meşruluğu sorgulanmaz hâle getirilmiştir.

Sovyet İşgaline Karşı Direniş (1979–1989)

1979’da Sovyetler Birliği’nin Afganistan’ı işgal etmesi, Afgan halkının kitlesel direnişini tetikledi. Bu direniş, “Mücahitler” adıyla anıldı ve Batı dünyasında geniş destek buldu.

- ABD ve Batı’nın Desteęi: O dönemde ABD, Pakistan üzerinden Afgan mücahitlerine silah ve finans sağladı. Bu destek, “özgürlük mücadelesi” olarak sunuldu.
- Direnişin Meşruluğu: BM Genel Kurulu her yıl Sovyet işgalini kınayan kararlar aldı. Afgan mücahitleri, “direnişçi” olarak tanımlandı, asla “terörist” olarak görülmedi.
- Sonuç: Sovyetler 1989’da çekildiğinde, direnişin meşruiyeti uluslararası düzeyde tartışmasız kabul edilmişti.

Bu dönem, uluslararası toplumun “işgale karşı direniş”i tanıdığı bir örnek olarak hafızalara kazındı.

ABD İşgaline Karşı Direniş (2001–2021)

11 Eylül 2001 saldırılarının ardından ABD, Afganistan'ı işgal etti. Bu işgal, El Kaide'yi barındırdığı gerekçesiyle “meşru müdafaa” olarak sunuldu. Ancak birkaç yıl içinde bu işgal, tüm Afgan halkının yaşamına yayılan bir tahakküm hâline geldi.

- İşgalin Süresi ve Kapsamı: ABD 20 yıl boyunca Afganistan'da kaldı, on binlerce Afgan sivil yaşamını yitirdi.
- Direnişin Yükselişi: Taliban, 2004'ten itibaren yeniden güç kazandı. ABD ve NATO güçlerine karşı saldırılar yoğunlaştı.
- Söylemin Değişimi: Bu sefer direniş, “özgürlük mücadelesi” değil, “terör” olarak damgalandı. Aynı eylem biçimleri — işgalci askere saldırmak — bir önceki dönemde “meşru direniş”, sonraki dönemde “terör” diye tanımlandı.

Bu söylem farkı, uluslararası hukuk açısından çelişkili ve seçici bir yaklaşımı ortaya koymaktadır.

Taliban'ın “Terör Örgütü” Olarak Lanse Edilmesi

Taliban, 1990'ların sonunda Afganistan'da iktidara geldiğinde sert şeriat kuralları uygulamış, kadın hakları ve ifade özgürlüğü gibi konularda büyük ihlallere imza atmıştı. Bu nedenle Batı medyasında Taliban'ın “fundamentalist” ve “gayri meşru” olduğu anlatısı güç kazandı.

11 Eylül sonrası süreçte ise Taliban, doğrudan “terör örgütü” etiketiyle tanımlandı. Ancak bu tanım, uluslararası hukuk açısından problemliydi:

- Taliban, yerel bir aktördür; hedefi Afganistan topraklarında kontrol sağlamaktır.
- Taliban'ın eylemleri, işgal güçlerine yönelmiştir; sivillere karşı saldırılar da olmuştur ama bu durum tüm direnişi “terörizm” kategorisine sokmaz.
- Eğer Sovyet işgaline karşı savaşan mücahitler “özgürlük savaşçısı” idiyse, ABD işgaline karşı savaşan Taliban neden “terörist” olarak tanımlanmıştır?

Bu sorular, söylemdeki çifte standardı açığa çıkarır.

Vaka Örnekleri

- 2002 Kunduz Katliamı: ABD bombardımanı sonucu yüzlerce sivil hayatını kaybetti. Bu olaya tepki gösteren yerel direnişçiler “terörist” ilan edildi.
- 2009 Kunduz Tanker Bombardımanı: Alman ordusunun NATO adına düzenlediği saldırıda 100’den fazla sivil öldü. Buna karşı gelişen protestolar ve direnişler “radikal eylem” diye damgalandı.
- 2010 Bagram Cezaevi İsyanı: Tutuklular kötü muameleye karşı ayaklandı. Bu olay “hapishane terör isyanı” olarak lanse edildi.

Her üç vakada da Afgan halkının işgalci güce karşı tepkisi kriminalize edilmiş, “terör” etiketiyle uluslararası toplumun gözünde gayrimeşru hâle getirilmiştir.

Uluslararası Hukukta Terörizm Tanımının Sorunu

Uluslararası hukukta “terörizm”in evrensel, bağlayıcı bir tanımı yoktur. Bu belirsizlik, büyük güçlerin işine gelmektedir. ABD, işgal altındaki bir halkın direnişini terör olarak damgalayabilirken, başka durumlarda benzer eylemleri “özgürlük mücadelesi” olarak görebilmektedir.

Örneğin:

- 1980’lerde Afgan mücahitleri → “özgürlük savaşçıları”
- 2000’lerde Taliban → “teröristler”

Aynı yöntemler (gerilla savaşı, işgalci askere saldırı) farklı zamanlarda farklı etiketlerle tanımlanmıştır.

Direnin Meşruyeti ve Sınırları

Uluslararası hukuk, işgal altındaki halkların direnişini meşru sayarken sivillere yönelik saldırıları yasaklar. Bu noktada Taliban'ın bazı eylemleri — özellikle sivil kayıplara neden olan bombalı saldırılar — hukukten suçtur. Ancak bu durum, işgalci güce karşı tüm direnişin terörizm olarak damgalanmasını haklı çıkarmaz.

Dolayısıyla ayırım şudur:

- Sivillere saldırı → Uluslararası insancıl hukuka aykırıdır.
- İşgalci askerlere saldırı → Direniş hakkının meşru kullanımına girer.

Söylemin Siyasi İşlevi

Afgan halkının direnişinin “terörizm” olarak tanımlanması, işgalin meşruluğunu sağlamaya yarayan bir söylemdir. Bu söylemle:

- İşgalci güçlerin sivillere yönelik ihlalleri gündemden düşer.
- Direnişin haklı gerekçeleri görünmez hâle gelir.
- Uluslararası kamuoyunda Afgan halkı değil, işgalciler mağdur gibi sunulur.

Bu da “uluslararası hukuk” adı altında aslında uluslararası siyasetin dilinin konuştuğunu gösterir.

Afgan halkının direniş, uluslararası hukuk açısından meşru bir haktır. Ancak Batı söylemi, bu direniş sistematiği biçimde “terörizm” olarak etiketlemiştir. Sovyet işgaline karşı direnişin “özgürlük savaşı” olarak sunulması ile ABD işgaline karşı direnişin “terör” olarak damgalanması arasındaki fark, uluslararası hukukun seçici uygulanmasının ve söylemin siyasi araçsallaştırılmasının en net örneklerinden biridir.

ABD-ÇİN REKABETİ VE AFGANİSTAN ÜZERİNDEN MESAJ VERME

ABD'nin Küresel Öncelik Haritası

Soğuk Savaş sonrası tek kutuplu düzeni elinde tutan ABD, 21. yüzyılın başından itibaren Çin'in yükselişiyle yeni bir meydan okumayla karşılaştı. Ekonomik büyüme, teknoloji üretimi, askeri kapasite ve diplomasi alanlarında Çin'in elde ettiği kazanımlar, ABD'nin "küresel liderlik" iddiasını tehdit etmeye başladı.

Afganistan, bu rekabet bağlamında bir jeopolitik koz hâline geldi:

- Çin ile doğrudan kara sınırına sahip bir ülke.
- Çin'in Kuşak-Yol Girişimi (BRI) rotalarının kavşağında.
- Enerji, maden ve ticaret yollarının kesişiminde stratejik bir geçiş noktası.

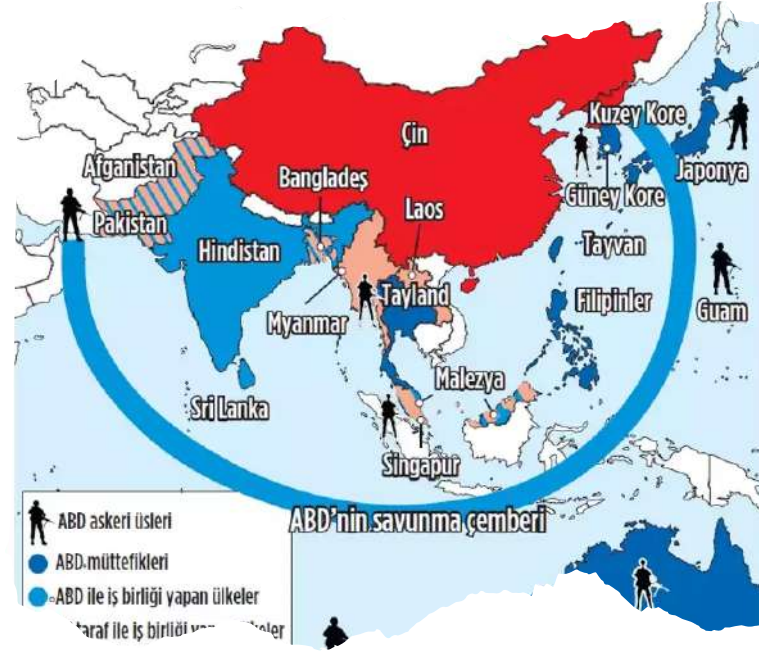
Dolayısıyla ABD için Afganistan yalnızca "terörle mücadele" alanı değil, aynı zamanda Çin'e mesaj verme sahasıdır.

Trump'ın Afganistan-Çin Bağlantılı Söylemleri

Donald Trump döneminde ABD dış politikasında Çin karşıtı retorik sertleşti. Trump yönetimi, Afganistan'daki varlığı çoğu zaman "Çin'e karşı stratejik caydırıcılık" olarak çerçeveledi.

- 2017 Ulusal Güvenlik Stratejisi: Çin "revizyonist güç" olarak tanımlandı.
- 2018 Savunma Strateji Belgesi: ABD'nin önceliğinin artık "terörle mücadele" değil, "büyük güç rekabeti" olduğu ilan edildi.
- Trump'ın açıklamaları, Afganistan'daki üslerin yalnızca El Kaide ya da Taliban'a karşı değil, Çin ve Rusya'ya karşı da bir koz olarak görüldüğünü ortaya koydu.

Bagram Hava Üssü bu bağlamda bir semboldü: Çin sınırına yakın, bölgesel denetim sağlayan bir "jeopolitik kaldıraç noktası."

Çin'in Yükselişi ve Afganistan

Çin'in Afganistan'a yönelik stratejik ilgisi üç boyutta öne çıkar:

1. Enerji ve Maden Kaynakları: Afganistan'da trilyonlarca dolar değerinde bakır, lityum ve nadir toprak elementleri bulunur. Çin, bu kaynakları kendi sanayisi için kritik görür.
2. Kuşak-Yol Girişimi: Afganistan, Orta Asya'dan Güney Asya'ya açılan bir kapıdır. İstikrarlı bir Afganistan, Çin'in ticaret yollarını güvence altına alır.
3. Güvenlik Boyutu: Çin'in Sincan bölgesindeki Uygur direnişini gerekçe göstererek Afganistan'daki istikrarsızlığı "sınır ötesi tehdit" olarak tanımladığı bilinir.

ABD, Çin'in bu ilgisini fark etmiş ve Afganistan'daki varlığını aynı zamanda Pekin'in stratejilerini sınırlamanın bir yolu olarak sunmuştur.

ABD'nin Çifte Standardı: Çin ile Doğrudan Mücadele Yerine "Üçüncü Ülke Alanları"

ABD, Çin ile doğrudan karşı karşıya gelmektense "üçüncü ülkeler" üzerinden rekabet etmeyi tercih eder. Afganistan bu alanlardan biridir:

- ABD, Çin'in çevresinde istikrarsızlık yaratarak Pekin'i bölgesel krizlere gömülü tutmayı hedefler.
- Afganistan'daki varlığını Çin'in "arka bahçesine" mesaj olarak kullanır.
- Bu durum, Çin'in ABD'ye yönelttiği şu eleştiriye yol açar: "Kendi topraklarınızda değil, bizim komşularımızda oyun kuruyorsunuz."

Tıpkı Soğuk Savaş'ta ABD ile SSCB'nin üçüncü ülkelerde vekâlet savaşları yürütmesi gibi, bugün de Afganistan Çin ile ABD arasındaki rekabetin sahnesi hâline gelmiştir.

Afgan Halkı Açısından ABD-Çin Rekabeti

Afganistan, bu küresel rekabetin en ağır faturasını ödeyen ülkedir. Çünkü:

- Afgan halkı, ABD'nin Çin'e mesaj verme politikasında araçsallaştırılmıştır.
- Afgan toprakları, büyük güçlerin rekabet sahasına dönüştürülmüştür.
- Afganistan'daki istikrarsızlık, aslında ABD-Çin mücadelesinin yan etkilerinden biridir.

Afganistan halkı için mesele “terörle mücadele” ya da “büyük güç rekabeti” değil, günlük hayatta barış ve güvenliğin sağlanmasıdır. Ancak bu ses, küresel stratejilerin gürültüsü içinde duyulmaz hâle gelmiştir.

ABD'nin Afganistan üzerinden Çin'e racon kesmesi şu soruları gündeme getirir:

- Başka bir ülkenin toprakları, iki küresel gücün rekabeti için kullanılabilir mi?
- Afgan halkının iradesi, bu stratejik hesaplarda neden hiç hesaba katılmaz?
- Uluslararası hukuk, neden güçlü devletlerin “büyük oyun” stratejileri karşısında sessiz kalır?

Bu soruların yanıtı, uluslararası hukukun aslında güçlülerin çıkarları doğrultusunda araçsallaştırıldığını bir kez daha gösterir.

Trump'ın Bagram üssü ısrarı ve ABD'nin Afganistan'daki varlığını Çin'e karşı koz olarak kullanma stratejisi, Afganistan'ın bir kez daha “büyük güçlerin satranç tahtası” hâline geldiğini göstermektedir. Bu tablo, uluslararası hukuk açısından meşru olmayan, ahlaki açıdan da kabul edilemez bir güç siyaseti örneğidir.

Uluslararası Hukuk Bağlamı

Uluslararası hukuk açısından bir devletin başka bir devletin komşu coğrafyasında üs kurarak caydırıcılık aracı kullanması ciddi sorunlar doğurur. BM Şartı'nın “kuvvet kullanma tehdidini yasaklayan” 2/4 maddesi, yalnızca doğrudan saldırıları değil, dolaylı tehditleri de kapsar.

Dolayısıyla ABD'nin Afganistan'daki askeri varlığını Çin'e karşı “gözdağı” olarak sunması, hukuken kuvvet kullanma tehdidi kategorisine girer. Bu da ABD'nin Afganistan'ı yalnızca Afganistan için değil, küresel rakiplerine karşı araçsallaştırdığını gösterir.

Eğer Roller Değişseydi

Bu çifte standardı daha net görmek için bir düşünce deneyi:

- Eğer Çin, Meksika'da büyük bir askeri üs kursa ve ABD'ye karşı caydırıcılık gerekçesiyle orada varlık gösterse, Washington'ın tepkisi ne olurdu?
- Eğer Rusya, Kanada'da “ABD'nin güvenliğini tehdit eden” gerekçesiyle askeri yapılanma geliştirse, ABD bunu nasıl karşılar?

Bu sorular, ABD'nin Çin'e karşı Afganistan'ı bir “koz” olarak kullanmasının ne denli çelişkili olduğunu gözler önüne serer.

ÇİFTE STANDART: BAŞKA BİR ÜLKE ABD SINIRINA ÜS KURSA NE OLURDU?

Güç Siyasetinin Aynası

ABD'nin Afganistan'da üs bulundurmasının gerekçesi “ulusal güvenlik” ve “küresel istikrar” olarak sunulur. Ancak aynı mantık tersinden işletildiğinde ortaya büyük bir çelişki çıkar. Çünkü ABD, kendi sınırlarına yakın herhangi bir yabancı askerî varlığı kesinlikle kabul etmez. Bu durum, güç siyasetinin ve uluslararası hukukun seçici uygulanışının açık bir göstergesidir.

Tarihsel Örnek: Küba Füze Krizi (1962)

Çifte standardın en meşhur örneği, 1962'deki Küba Füze Krizidir.

- Sovyetler Birliği, ABD'nin Türkiye ve İtalya'ya yerleştirdiği nükleer füzelerden sonra Küba'ya füze sistemleri kurmaya karar verdi.
- ABD, bu adımı “ulusal güvenliğe doğrudan tehdit” olarak gördü ve dünyayı nükleer savaşın eşiğine getiren bir kriz yaşandı.
- Sonuçta Sovyetler geri adım attı, ABD de Avrupa'daki bazı füzelerini sessizce söktü.

Bu vaka, ABD'nin başka bir gücün sınırına yaklaşmasına tahammül edemeyeceğini, buna karşılık kendi üslerini dünyanın her yerine kurma hakkını kendinde görebildiğini gösterir.

Güncel Örnekler

- Venezuela: 2019'da Rusya'nın Venezuela'ya sınırlı askerî destek göndermesi bile ABD'de alarm yarattı. Washington bunu “arka bahçesine müdahale” olarak tanımladı.
- Meksika veya Kanada Senaryosu: Eğer Çin veya Rusya, Meksika'da ya da Kanada'da büyük bir askerî üs kursa, ABD bunu varoluşsal tehdit olarak görür. NATO Antlaşması'na benzer şekilde kendi doktrinlerinde “önleyici saldırı” hakkını kullanır.
- Arktik Rekabeti: Rusya'nın Kuzey Kutbu'ndaki askerî faaliyetleri bile ABD'de “sınır güvenliği” tartışmalarını alevlendirmiştir.

Bu örnekler, ABD'nin başka ülkelerin kendi sınırına yaklaşmasına asla izin vermeyeceğini kanıtlar.

AFGHANISTAN MILITARY BASES IN THE U.S.

Uluslararası Hukuk Perspektifi

BM Şartı'na göre her devletin güvenlik kaygısı meşrudur. Ancak sorun, çifte standartlı uygulamada ortaya çıkar:

- ABD, kendi güvenliğini Afganistan'da veya Ortadoğu'da tesis etmeyi meşru görür.
- Fakat başka bir devlet, ABD sınırına yakın bölgelerde aynı mantıkla üs kursa, Washington bunu "saldırı hazırlığı" sayar.

Bu durum, uluslararası hukukun eşitlik ilkesini ihlal eder. "Eşit egemenlik" (sovereign equality) ilkesi, tüm devletlerin aynı haklara sahip olduğunu belirtir. Ancak pratikte güçlü devletler kendilerini ayrıcalıklı kılar.

Stratejik Mantık: Monroe Doktrini

ABD'nin bu yaklaşımı tarihsel köklere dayanır. Monroe Doktrini (1823), Avrupa devletlerine "Amerika kıtasına müdahale etmeyin" mesajı vermiştir. Bu doktrin, ABD'nin Batı Yarımküre'de tek hegemon olma isteğinin resmi ifadesidir.

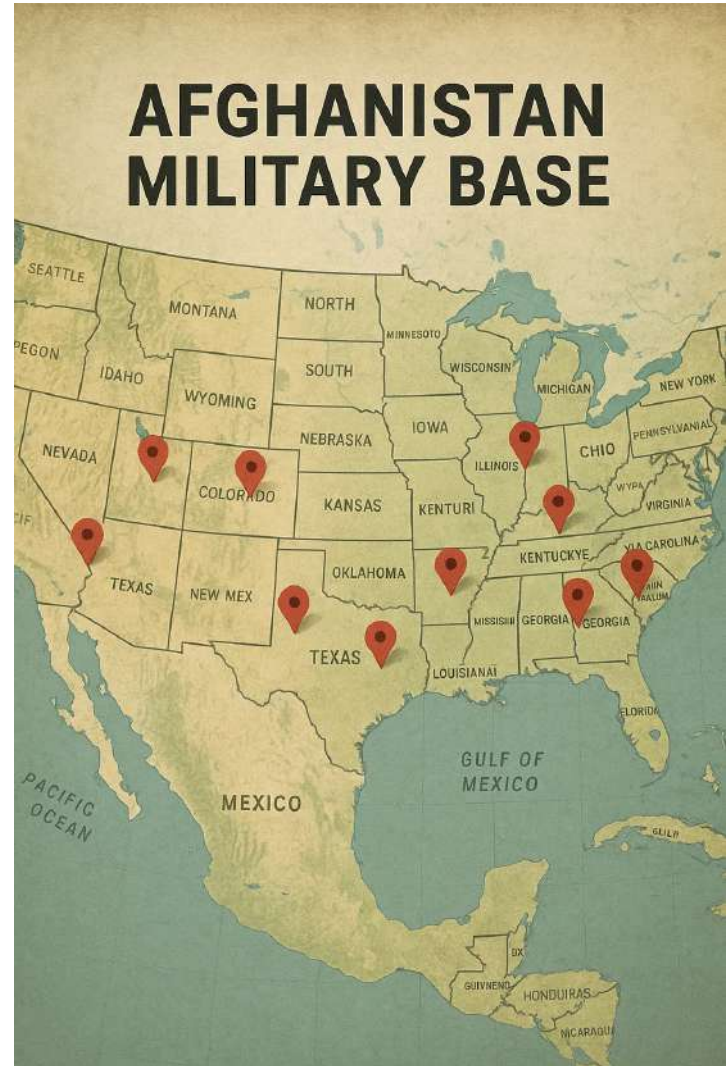
Bugün hâlâ Latin Amerika'da herhangi bir yabancı güç askerî varlık göstermeye kalktığında Washington hemen tepki verir. Yani ABD, kendi "arka bahçesinde" yabancı askeri reddederken dünyanın diğer bölgelerinde üs kurmayı olağan görür.

İkili Standart ve Afganistan Senaryosu

Trump'ın Bagram Hava Üssü'nü geri istemesi, aslında şu soruyu doğurur:

- Eğer Afganistan hükümeti Çin ile anlaşarak ABD sınırına yakın bir bölgede üs kurmasına izin verseydi, Washington'ın cevabı ne olurdu?
- ABD'nin 11 bin kilometre ötede üs kurma hakkı varsa, Afganistan'ın da ABD'nin yanı başında bir güçle anlaşma hakkı olmalı değil mi?

Bu sorular, mevcut düzenin asimetrik adalet üzerine kurulduğunu gösterir.

Uluslararası Hukukun İflası

Uluslararası hukuk teoride tüm devletlere eşit haklar tanır. Ancak pratikte bu eşitlik yoktur. Güçlü devletler (özellikle ABD), hukuku kendi çıkarları doğrultusunda uygular.

- ABD'ye göre: Afganistan'da üs kurmak → meşru güvenlik hakkı.
- Başka bir devlete göre: ABD sınırında üs kurmak → saldırı girişimi.

Bu ikilik, uluslararası hukukun yalnızca güçlülerin aracı olduğunu, evrensel bir norm değil, seçici bir söylem olduğunu kanıtlar.

Normatif ve Ahlaki Çerçeve

Eğer ABD, kendi güvenliği için Afganistan'da üs kurmayı meşru görüyorsa, o zaman Çin veya Rusya da kendi güvenliği için ABD sınırında üs kurmayı talep edebilir. Ancak bu durumda Washington bunu savaş nedeni sayar.

Dolayısıyla sorun şudur: Uluslararası hukuk ve düzen, gerçekten eşitlikçi midir? Yoksa güçlü devletlerin kendilerine ayrıcalık tanıdığı bir sistem midir? Bu soruya verilen yanıt, uluslararası düzenin ne kadar adil olduğunu belirler.

ABD'nin çifte standardı, küresel siyasetin çıplak gerçeğini ortaya koyar: Güçlü olan istediğini yapar, zayıf olan kurallara uymak zorundadır. Eğer Çin ya da Rusya ABD sınırına üs kursa bu "casus belli" (savaş nedeni) olurken, ABD'nin aynı şeyi Afganistan'da yapması "küresel güvenlik" diye sunulur.

HUMAN RIGHTS?

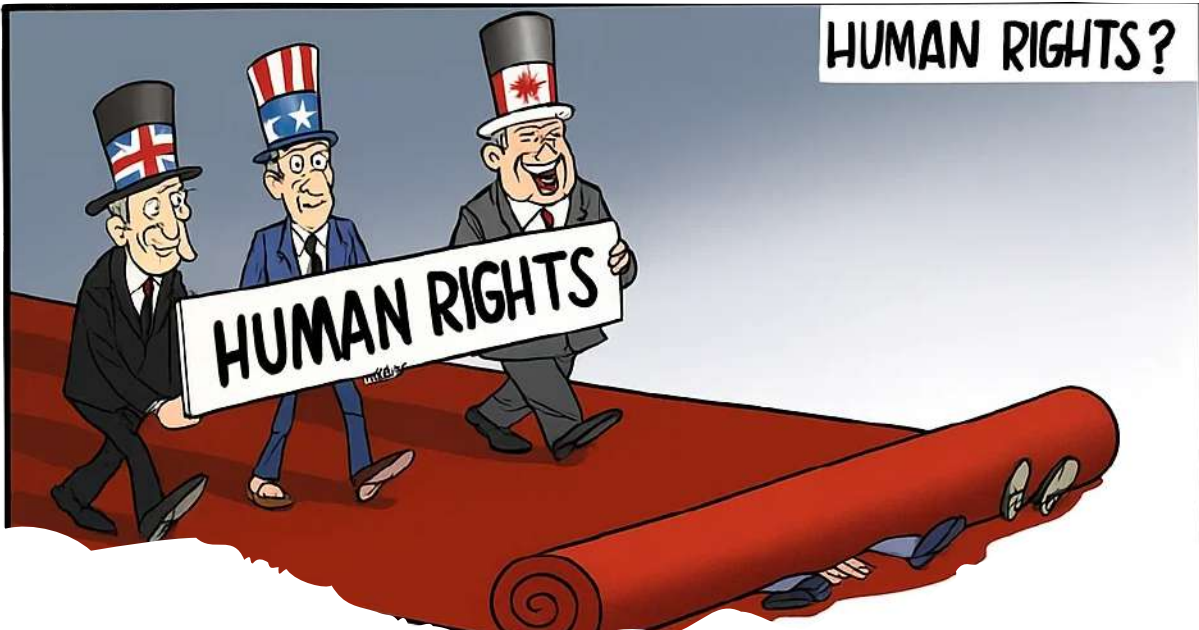
HUMAN RIGHTS...

GLOBAL TIMES
100 MAY

LURUI
EXPRESSIONS

BATıNIN DEMOKRASİ VE İNSAN HAKLARI SÖYLEMİ: KENDİ PUTUNU YEMEK

Söylem ile Pratik Arasındaki Uçurum

Batı dünyası — özellikle ABD ve Avrupa — kendisini demokrasi, insan hakları ve özgürlüklerin taşıyıcısı olarak tanımlar. Soğuk Savaş döneminde bu söylem, Sovyetler Birliği'ne karşı ideolojik bir silah olarak kullanıldı. 1990'lardan sonra ise Batı'nın tek kutuplu düzeni meşrulaştırmasının ana aracı hâline geldi.

Ancak pratikte bu söylem sık sık çiğnenmiştir: Irak işgali, Guantanamo, Bagram Cezaevi, CIA'nın gizli hapishaneleri, Afganistan'daki sivil katliamlar... Bunlar, Batı'nın kendi putunu yani demokrasi ve insan hakları iddiasını yediğini gösteren örneklerdir.

Demokrasi İhracı: Irak ve Afganistan Deneyimi

ABD'nin Afganistan işgali, "demokrasi ihracı" söylemiyle meşrulaştırıldı. George W. Bush, Afganistan'da kadınların özgürleşeceğini, seçimlerin yapılacağını, hukukun üstünlüğünün yerleşeceğini vadedmişti.

- Irak'ta benzer söylem: 2003 işgalinde "Saddam diktatörlüğünden kurtarma" bahanesiyle demokrasi vadedildi.
- Sonuç: Her iki ülkede de işgal, yolsuzluk, yıkım ve iç savaş yarattı. Demokrasi yerine kaos, özgürlük yerine işgal geldi.

Bu tablo, Batı'nın demokrasi söylemini bir dış politika aracı olarak kullandığını, ancak pratikte bu söylemin içini boşalttığını gösterdi.

İnsan Hakları İhlalleri: Guantanamo ve Bagram

ABD, bir yandan dünyaya "insan hakları dersi" verirken, diğer yandan kendi kurduğu sistemlerde ağır ihlallere imza attı.

- Guantanamo Kampı: Yıllarca mahkeme olmadan, avukata erişim olmadan tutulan yüzlerce insan. İşkence, kötü muamele, psikolojik şiddet belgelenmiş durumda.
- Bagram Hava Üssü Cezaevi: Afganistan'daki en büyük işkence merkezlerinden biri olarak tarihe geçti. Elektrik şokları, uykusuz bırakma, cinsel taciz vakaları raporlandı.
- CIA Gizli Hapishaneleri: Polonya, Litvanya, Romanya gibi ülkelerde kurulan gizli merkezlerde sistematik işkence yapıldığı Avrupa Konseyi raporlarına geçti.

Bu uygulamalar, Batı'nın insan hakları söyleminin bir propaganda aracından ibaret olduğunu kanıtladı.

Trump ve Demokrasi Karşıtlığı

Donald Trump'ın politikaları, Batı'nın demokrasi iddiasını daha da zedeledi.

- Kudüs Kararı: Uluslararası hukuku yok sayarak İsrail'in çıkarlarını önceledi.
- Müslüman Yasağı: Belirli ülkelerden göçmenlere yasağı, temel özgürlük ve eşitlik ilkelerine aykırıydı.
- Seçim Karşıtı Tutum: Kendi seçim yenilgisini kabul etmemesi, ABD demokrasisinin sembolik değerini çökertti.

Trump dönemi, Batı'nın "dünya demokrasisinin bekçisi" imajını paramparça eden bir süreç oldu.

İnsan Haklarının Seçici Kullanımı

Batı, insan haklarını evrensel bir değer olarak değil, araçsal bir söylem olarak kullandı.

- Çin'deki Uygur meselesi sürekli gündemde tutuldu, ancak Suudi Arabistan'daki vahim ihlaller sessizce geçiştirildi.
- Rusya'daki muhalif baskılar kınandı, ama Mısır'daki askeri rejime milyarlarca dolar destek verildi.
- Filistin'deki işgal görmezden gelindi, İsrail'in ihlalleri "güvenlik hakkı" olarak paketlenildi.

Bu çifte standart, Batı'nın aslında insan haklarını yalnızca jeopolitik çıkarlar doğrultusunda kullandığını gösterdi.

Uluslararası Hukukun Araçsallaştırılması

ABD ve müttefikleri, Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) ve Uluslararası Adalet Divanı (UAD) gibi kurumlara yalnızca rakip devletlerin yargılanması gerektiğinde destek verdi.

- ABD, UCM'ye taraf değil, ama Afrika liderleri mahkeme önüne çıkarıldığında bu mekanizmayı destekledi.
- İsrail'in Gazze'deki suçları gündeme geldiğinde Batı bu kurumları itibarsızlaştırmaya çalıştı.
- Trump, UCM savcılarına yaptırım uygulayarak uluslararası hukuku açıkça tanımadığını ilan etti.

Bu tablo, Batı'nın uluslararası hukuku "evrensel norm" olarak değil, "seçici bir sopa" olarak kullandığını ortaya koydu.

Putunu Yemek: Demokrasi ve İnsan Hakları Söyleminin Çöküşü

Batı'nın demokrasi ve insan hakları söylemi, aslında kendi meşruiyetini besleyen bir put gibiydi. Ancak bu put, Irak'ta, Afganistan'da, Guantanamo'da, Bagram'da, Kudüs'te, Gazze'de kendi elleriyle parçalandı.

Artık dünya kamuoyu şu soruyu soruyor:

- Batı gerçekten demokrasi ve insan haklarını savunuyor mu?
- Yoksa bu kavramları kendi çıkarlarını dayatmak için mi kullanıyor?

Bu soruların giderek daha fazla dile getirilmesi, Batı'nın kendi kurduğu hegemonik söylemin çökmekte olduğunu gösteriyor.

Batı, demokrasi ve insan hakları söylemini bir tür siyasal put hâline getirdi. Ancak işgal, işkence, çifte standart ve Trump'ın politikaları bu putu içeriden çökertti. Sonuçta Batı, kendi söylemini yiyen bir güç olarak tarihe geçti.

Bir Bilanço

Bu çalışmada ortaya çıkan tablo nettir:

- ABD, 11 bin kilometre öteden Afganistan'a müdahale hakkını kendinde görebilmektedir.
- Trump'ın Kudüs kararı, Balfour Deklarasyonu'nun güncellenmiş hâlidir.
- Afgan halkının direnişi "terörizm" diye kriminalize edilmiştir.
- Çin'e mesaj vermek için Afganistan işgal edilmiştir.
- Batı, demokrasi ve insan hakları söylemini kendi elleriyle çürütmüştür.

Bütün bunlar, uluslararası hukukun evrensel, bağlayıcı ve tarafsız bir düzen olmadığını; aksine güçlü devletlerin çıkarları doğrultusunda araçsallaştırılan bir ütopya olduğunu göstermektedir.

10.2. Uluslararası Hukukun Krizi

Uluslararası hukuk, BM Şartı ile devletlerin eşitliği, kuvvet kullanma yasağı, self-determinasyon hakkı gibi ilkeleri ilan etmiştir.

Ancak pratikte:

- Güçlü devletler bu normları ihlal ettiğinde cezasız kalır.
- Zayıf devletler veya işgal altındaki halklar bu normlara uymadığında "terörist" veya "hukuksuz" ilan edilir.
- Mahkemeler ve kurumlar seçici işler: Afrika'da başkanları yargılar, ama ABD ve İsrail'in suçları görmezden gelinir.

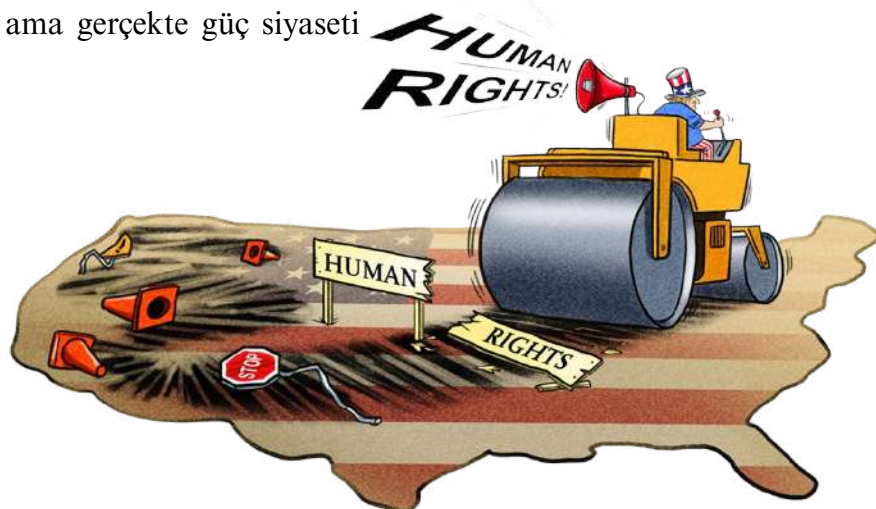
Dolayısıyla uluslararası hukuk, bir ütopyadır: Kağıt üzerinde var, ama gerçekte güç siyaseti belirleyicidir.

Afganistan Örneği: Hukukun İflası

Afganistan vakası, bu krizin en somut örneğidir:

- Sovyet işgali → "özgürlük mücadelesi."
- ABD işgali → "terörizm."
- Bagram → bir hava üssü değil, bir işkence merkezi.
- Uluslararası toplum → 20 yıl boyunca sessiz kaldı.

Bu tablo, hukukun kimin için işletildiğini, kimin için işletilmediğini gösterdi. Afgan halkının gözünde uluslararası hukuk bir yalandır; çünkü kendi acılarına çare olmamıştır.

Batı'nın Putu: Demokrasi ve İnsan Hakları

Batı, demokrasi ve insan haklarını kendi hegemonyasının meşruiyet kaynağı yaptı. Ancak işgal, işkence ve çifte standart bu putu çökertti. Irak'ta, Afganistan'da, Filistin'de yaşananlar Batı'nın kendi putunu yemesi anlamına geldi. Bugün artık dünya kamuoyu bu söyleme kuşkuyla bakıyor.

10.5. Trump ve Tanrısal Güç Arzusu

Trump'ın politikaları, uluslararası hukuku yok sayan, adeta Tanrısal bir güç arzusu yansıtır. Kudüs kararıyla bir halkın kaderini tek imzayla belirlemiştir. Bagram'ı istemesiyle 11 bin kilometre ötede güvenlik hakkı ilan etmiştir. Bu, aslında modern çağda emperyal iradenin çıplak yüzüdür.

Çifte Standart

Bu noktada bir manifesto yazmak kaçınılmazdır:

1. Hiçbir devlet, başka bir devletin topraklarında sınırsız güç kullanma hakkına sahip değildir.
2. İşgal altındaki halkların direnişi terör değil, meşru haktır.
3. Uluslararası hukuk, güçlülerin çıkarına hizmet ettiği sürece hukuk değil, propagandadır.
4. Batı'nın demokrasi ve insan hakları söylemi, kendi eylemleriyle çürümüştür.
5. Gerçek adalet, yalnızca bütün devletlerin eşitliği ve halkların iradesine saygı temelinde mümkündür.

Alternatif Bir Vizyon

Uluslararası hukukun ütopya olmaktan çıkması için şu adımlar gerekir:

- Bağımsız Mahkemeler: UCM'nin Batı'dan bağımsızlaşması.
- Çifte Standartların Kaldırılması: İsrail'in ihlalleri de Rusya'nınki kadar yargılanmalı.
- Halkların İradesi: Devletlerin değil, halkların çıkarı merkeze alınmalı.
- Demokrasi ve İnsan Hakları: Sadece Batı için değil, evrensel ve bağlayıcı olmalı.

Bu adımlar olmadan uluslararası hukuk, bir yalan olmaya devam edecektir.

Uluslararası hukuk, kâğıt üzerinde bir ütopya, pratikte bir araçtır. ABD'nin Afganistan politikaları, Trump'ın Kudüs kararı, Çin'e karşı Afganistan'ı kullanma stratejisi, Batı'nın insan hakları ve demokrasi putunu yiyişi bu gerçeği açığa çıkarmıştır.

Manifesto şudur:

👉 Eğer hukuk güçlülerin sopası olmaktan çıkıp halkların kalkanı olamazsa, insanlık yeni Balfour'lar, yeni Bagram'lar, yeni işkenceler yaşamaya mahkûmdur.

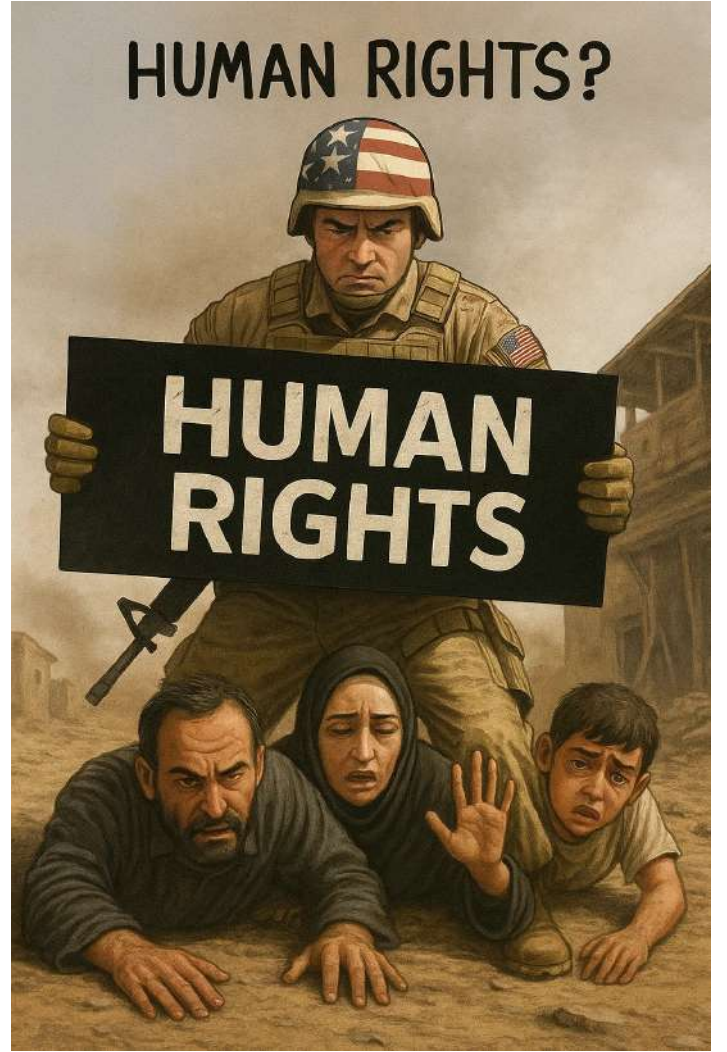

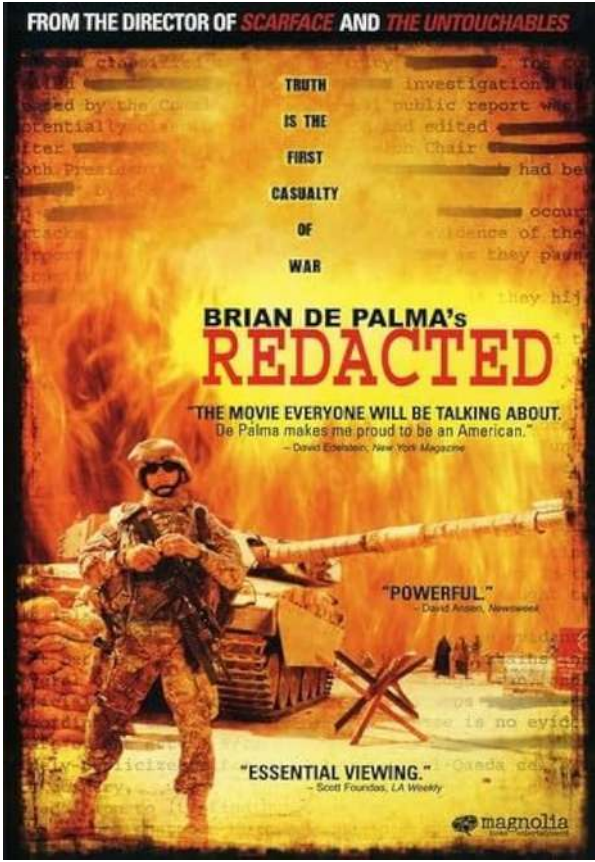
uluslararası hukuk, kağıt üzerinde evrensel bir düzen; pratikte ise güçlülerin çıkarlarını meşrulaştıran bir araçtır. ABD'nin Afganistan'a 11 bin kilometreden müdahale hakkını kendinde görmesi, Trump'ın Kudüs kararının Balfour Deklarasyonu'nu hatırlatan tek taraflılığı, Afgan halkının meşru direnişinin “terörizm” olarak damgalanması ve Çin'e mesaj vermek için Afganistan'ın araçsallaştırılması, bu çelişkinin en açık tezahürleridir.

Sovyet işgaline karşı savaşan mücahitlerin “özgürlük savaşçısı”, ABD işgaline karşı savaşan Taliban'ın “terörist” olarak lanse edilmesi, uluslararası hukukun seçici işleyişini ve söylemsel araçsallaştırmasını kanıtlamaktadır. Eğer aynı eylemler farklı bağlamlarda farklı kavramlarla tanımlanıyorsa, burada hukuktan değil siyasetin dilinden söz ediyoruz.

Batı'nın demokrasi ve insan hakları söylemi de benzer şekilde çökmüştür. Guantanamo, Bagram, işkence merkezleri, Filistin'de süregelen işgal, Kudüs'ün statüsünün tek taraflı değiştirilmesi, Irak ve Afganistan'da milyonlarca insanın yaşamını kaybetmesi... Tüm bunlar Batı'nın kendi putunu — yani demokrasi ve insan hakları iddiasını — kendi eliyle yemesi anlamına gelmektedir.

Bu bağlamda sorulması gereken temel soru şudur: Uluslararası hukuk ütopya mı, gerçek mi? Mevcut haliyle uluslararası hukuk, evrensel eşitlikten çok, güç siyasetine hizmet eden bir söylemdir. Zayıfları bağlayan ama güçlülere serbest bırakan bir sistem, adalet değil, hegemonya üretir.

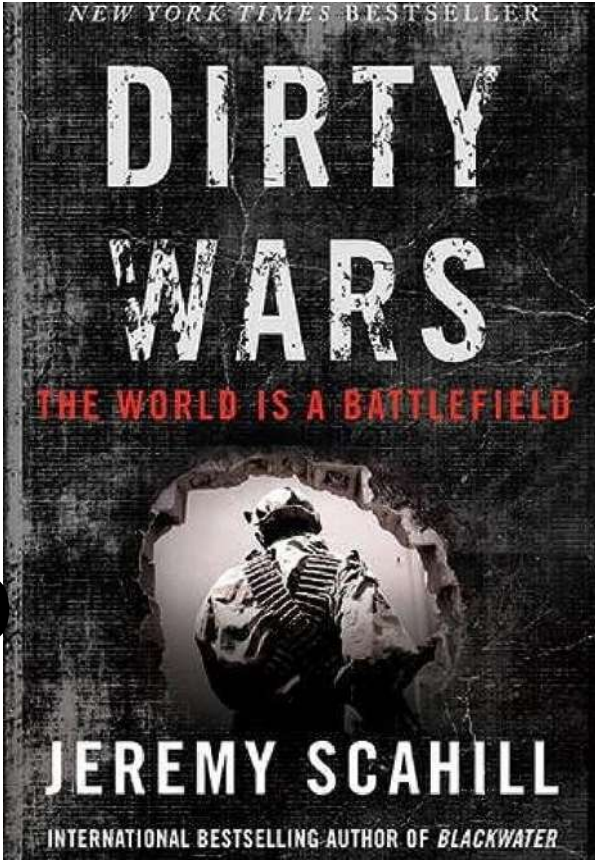
Konu: Film, Irak işgali sırasında bir grup Amerikan askerinin yaşadığı olayları farklı medya formatları (günlükler, haber raporları, blog videoları, güvenlik kamerası kayıtları gibi) üzerinden anlatır.

Temel Hikâye: Askerler, Irak'ın Mahmudiya bölgesinde 15 yaşında bir kız çocuğuna tecavüz edip ailesini öldürür. Bu olay gerçek bir vakadan (2006 Mahmudiya tecavüz ve cinayet olayı) esinlenmiştir.

Bakış Açısı: Film, Amerikan askerlerinin moral çöküşünü, savaştaki yozlaşmayı ve insan haklarının nasıl çiğnendiğini çarpıcı şekilde gösterir.

Mesajı: ABD'nin işgalinin sadece sivilleri değil, askerleri de yozlaştırdığını; işgalin kaçınılmaz olarak vahşet, savaş suçu ve insanlık dramına yol açtığını vurgular.

👉 **Kısaca:** Redacted, Irak'taki ABD askerlerinin işlediği tecavüz ve katliamı merkezine alarak, savaşın yarattığı insan hakları ihlallerini ve işgalin ahlaki çöküşünü eleştiren bir filmidir.

Konu: Araştırmacı gazeteci Jeremy Scahill'in izinden giderek ABD'nin Afganistan, Yemen, Somali gibi ülkelerde yürüttüğü gizli savaşları, özellikle JSOC (Joint Special Operations Command) adlı gizli özel kuvvetlerin operasyonlarını anlatır.

Ana Temalar:

ABD'nin gece baskınları ve insansız hava aracı (drone) saldırılarıyla yüzlerce sivil öldürmesi. Sivil ölümlerin "terörle mücadele" adı altında gizlenmesi.

Düğün konvoylarının, köylerin ve ailelerin hedef alınması.

Uluslararası hukukun ihlal edilmesi, hesap vermezlik ve örtbas politikaları.

Afganistan Bölümü:

Köylerde yapılan baskınlarda kadınlar ve çocuklar dahil sivillerin öldürülmesi.

Yerel halkın ABD askerlerini "teröristten daha tehlikeli" görmeye başlaması.

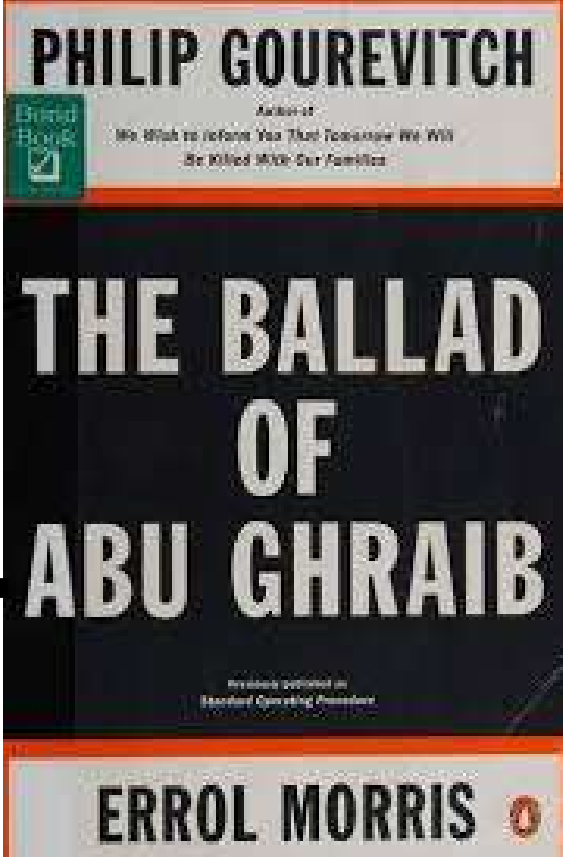
ABD'nin işgali meşrulaştırmak için sürekli "radikal tehdit" yarattığı vurgusu.

Mesajı:

Bu "kirli savaşların" terörü azaltmak yerine daha da büyüttüğünü, ABD'nin yeni düşmanlar yarattığını savunur.

ABD'nin dünyayı "bir savaş alanına" çevirdiğini gösterir.

👉 Kısaca: Bu kitap, ABD'nin Irak işgalindeki vahşeti, işkenceyi ve ikiyüzlülüğü ifşa eden güçlü bir eleştiri eseridir.

Kitap, 2003–2004’te Irak’taki Abu Ghraib Cezaevinde çekilen işkence fotoğraflarını ve arkasındaki gerçekleri anlatır.

İşkenceler birkaç askerin “sapıklığı” değil, ABD’nin üst düzeyde onayladığı sorgu politikalarının sonucu olarak gösterilir.

Askerlerin tanıklıklarıyla, emir–komuta zinciri içinde sistematik şiddetin nasıl sıradanlaştırıldığı ortaya konur.

Fotoğraflar, ABD’nin “özgürlük ve demokrasi” söylemini çökerten bir utanç simgesi hâline gelmiştir.

Kitap, Abu Ghraib’in aslında küresel işkence sisteminin bir parçası olduğunu, uluslararası hukukun ve insan haklarının ağır şekilde ihlal edildiğini vurgular.

👉 Kısaca: Bu kitap, ABD’nin Irak işgalindeki vahşeti, işkenceyi ve ikiyüzlülüğü ifşa eden güçlü bir eleştiri eseridir.

- Acharya, A. (2018). *Constructing global order: Agency and change in world politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Akçapar, B. (2017). *Küresel güç dengeleri ve uluslararası hukukta egemenlik*. Ankara: Uluslararası İlişkiler Derneği Yayınları.
- Al Jazeera. (2021, August 15). *Timeline: US involvement in Afghanistan 2001–2021*. Al Jazeera. Retrieved from <https://www.aljazeera.com>
- Al Jazeera Centre for Studies. (2018). *The Balfour Declaration: 100 years of dispossession*. Doha: AJCS.
- Alkan, H. (2020). *Afganistan'da barış süreci ve Taliban'ın dönüşü*. *Ortadoğu Etütleri*, 12(2), 155–180.
- Allison, G. (2017). *Destined for war: Can America and China escape Thucydides's trap?* Boston: Houghton Mifflin Harcourt.
- Altunışık, M. B. (2010). *Ortadoğu'da ABD hegemonyası ve değişen dengeler*. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 7(28), 23–46.
- Amnesty International. (2009). *The right of Bagram detainees to judicial review*. London: Amnesty International. Retrieved from <https://www.amnesty.org/fr/wp-content/uploads/2021/07/amr510212009en.pdf>
- Amnesty International. (2012). *Torture fear over US transfer of detainees held at Bagram*. London: Amnesty International. Retrieved from <https://www.amnesty.org/fr/wp-content/uploads/2021/06/asa110162012en.pdf>
- Amnesty International. (2014). *Left in the dark: Failures of accountability for civilian casualties caused by international military operations in Afghanistan*. London: Amnesty International.
- Anscombe, F. F. (2012). *The Ottoman Empire in recent international politics – I: The case of Palestine*. *International History Review*, 34(4), 891–913.
- Arslanel, M. N. (2015). *Küreselleşme sürecinde egemenlik kavramının dönüşümü*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 64(3), 721–743.
- Aruri, N. H. (2014). *Dishonest broker: America's role in Israel and Palestine*. Cambridge, MA: South End Press.
- Associated Press. (2009, September 4). *US airstrike in Afghanistan kills civilians*. AP News. Retrieved from <https://apnews.com>
- Ataman, M. (2003). *Amerikan dış politikasında hegemonya arayışı*. *Bilgi Dergisi*, 5(2), 45–68.
- Balfour, A. J. (1917). *The Balfour Declaration*. London: British Foreign Office Archive.
- Baroud, R. (2018). *The last earth: A Palestinian story*. London: Pluto Press.
- Baylis, J., Smith, S., & Owens, P. (Eds.). (2020). *The globalization of world politics: An introduction to international relations* (8th ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Beinín, J., & Hajjar, L. (2014). *Palestine, Israel and the Arab–Israeli conflict: A primer*. Middle East Research and Information Project (MERIP).
- Blum, W. (2003). *Killing hope: U.S. military and CIA interventions since World War II*. London: Zed Books.
- Boyle, F. (2003). *Destroying world order: U.S. imperialism in the Middle East before and after September 11*. Atlanta: Clarity Press.
- Brookings Institution. (2017). *The global fallout over Trump's Jerusalem decision*. Washington, DC: Brookings. Retrieved from <https://www.brookings.edu>

- Buzan, B., & Waever, O. (2003). *Regions and powers: The structure of international security*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cengiz, F. (2019). Uluslararası hukuk ve insan hakları rejiminin krizi: Batı'nın çifte standartları. *İnsan Hakları Yıllığı*, 37(1), 55–78.
- Chomsky, N. (2003). *Hegemony or survival: America's quest for global dominance*. New York: Metropolitan Books.
- Chomsky, N. (2007). *Failed states: The abuse of power and the assault on democracy*. New York: Metropolitan Books.
- Çandar, C. (2018). *Ortadoğu'da bitmeyen savaş: ABD, İsrail ve bölgesel krizler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Çubukçu, A. (2019). İnsan haklarının imkânsızlığı: Batı söyleminin çelişkileri. *Toplum ve Bilim*, 148(3), 67–91.
- Douzinas, C. (2007). *Human rights and empire: The political philosophy of cosmopolitanism*. Abingdon: Routledge-Cavendish.
- Douzinas, C. (2013). *Philosophy and resistance in the crisis: Greece and the future of Europe*. Cambridge: Polity Press.
- Dunne, T., Kurki, M., & Smith, S. (2016). *International relations theories: Discipline and diversity (4th ed.)*. Oxford: Oxford University Press.
- Ekinci, M. (2018). Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi ve küresel güç mücadelesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 73(4), 1123–1148.
- Eslen, N. (2019). ABD–Çin rekabeti ve Türkiye'nin stratejik konumu. *Bilge Strateji Dergisi*, 11(21), 67–89.
- Falk, R. (2014). *Palestine: The legitimacy of hope*. London: Just World Books.
- Finkelstein, N. (2003). *Image and reality of the Israel–Palestine conflict (2nd ed.)*. London: Verso.
- Foreign Policy. (2021, July 14). *How China is filling the power vacuum in Afghanistan*. Foreign Policy. Retrieved from <https://foreignpolicy.com>
- Galtung, J. (2004). *Violence, war, and their impact: On visible and invisible effects of violence*. New York: UN University Press.
- Gao, Z. (2020). China's Belt and Road Initiative and its implications for global governance. *Journal of Contemporary China*, 29(123), 1–18.
- Gerges, F. A. (2011). *Obama and the Middle East: The end of America's moment?* New York: Palgrave Macmillan.
- Graham, K. (2019). US human rights rhetoric and the realities of Guantanamo and Bagram. *Human Rights Review*, 20(3), 245–263.
- Guardian. (2017, December 6). *Trump recognises Jerusalem as Israel's capital*. The Guardian. Retrieved from <https://www.theguardian.com>
- Hajjar, L. (2005). *Courting conflict: The Israeli military court system in the West Bank and Gaza*. Berkeley: University of California Press.
- Haaretz. (2017, December 7). *UN rejects Trump's Jerusalem move*. Haaretz. Retrieved from <https://www.haaretz.com>
- Halliday, F. (2005). *The Middle East in international relations: Power, politics and ideology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Herzog, M. (2018). *The Jerusalem embassy move: Strategic implications*. Washington Institute Policy Analysis, 10(2), 45–60.
- Hinnebusch, R. (2015). *The international politics of the Middle East*. Manchester: Manchester University Press.
- Hovsepian-Bearce, Y. (2015). *The Balfour Declaration and the Palestine mandate: Colonial legacy and contemporary conflict*. London: Routledge.
- Human Rights First. (2009). *U.S. remains responsible for humane treatment of Bagram detainees despite transfer*. Washington, DC: HRF. Retrieved from <https://humanrightsfirst.org>

- *Human Rights Watch. (2004). Enduring freedom: Abuses by U.S. forces in Afghanistan. New York: HRW. Retrieved from <https://www.hrw.org/report/2004/03/08/enduring-freedom/abuses-us-forces-afghanistan>*
- *Human Rights Watch. (2021). Afghanistan: Taliban's human rights abuses documented. New York: HRW.*
- *ICG (International Crisis Group). (2021). Afghanistan's Taliban and the new order. Brussels: ICG.*
- *ICG (International Crisis Group). (2022). Taliban's war on human rights. Brussels: ICG.*
- *ICRC (International Committee of the Red Cross). (2019). Afghanistan: ICRC activities and civilian protection report. Geneva: ICRC.*
- *İnalçık, H. (2009). Kudüs: Tarih, siyaset ve kutsallık. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.*
- *İşyar, Ö. (2018). Ortadoğu'da büyük güç rekabeti: ABD, Rusya, Çin ve Türkiye. İstanbul: Der Yayınları.*
- *Ikenberry, G. J. (2011). Liberal leviathan: The origins, crisis, and transformation of the American world order. Princeton: Princeton University Press.*
- *Kahraman, S. (2016). ABD'nin Ortadoğu politikaları ve küresel düzen arayışı. Ortadoğu Etütleri, 8(2), 77–103.*
- *Karpat, K. H. (2001). The politicization of Islam: Reconstructing identity, state, faith, and community in the late Ottoman state. Oxford: Oxford University Press.*
- *Khalidi, R. (2020). The hundred years' war on Palestine: A history of settler colonialism and resistance, 1917–2017. New York: Metropolitan Books.*
- *Khalidi, W. (Ed.). (2006). From haven to conquest: Readings in Zionism and the Palestine problem until 1948. Washington, DC: Institute for Palestine Studies.*
- *Kirişçi, K. (2012). ABD'nin Ortadoğu politikası ve Türkiye. Uluslararası İlişkiler Dergisi, 9(36), 5–25.*
- *Kirişçi, K., & Toygür, I. (2019). Turkey, the EU and the U.S.: Emerging dynamics in a turbulent triangle. İstanbul: TÜSİAD Report.*
- *Kösebalaban, H. (2011). Turkish foreign policy: Islam, nationalism and globalization. New York: Palgrave Macmillan.*
- *Lockman, Z. (2019). Comrades and enemies: Arab and Jewish workers in Palestine, 1906–1948. Berkeley: University of California Press.*
- *Makdisi, S. (2010). Palestine inside out: An everyday occupation. London: W. W. Norton.*
- *Mearsheimer, J. J. (2001). The tragedy of great power politics. New York: W. W. Norton & Company.*
- *Milton-Edwards, B. (2009). The Israeli–Palestinian conflict: A people's war. New York: Routledge.*
- *Milton-Edwards, B., & Farrell, S. (2010). Hamas: The Islamic Resistance Movement. Cambridge: Polity Press.*
- *Moyn, S. (2010). The last utopia: Human rights in history. Cambridge, MA: Harvard University Press.*
- *Nakhleh, K. (2012). The myth of Palestinian development: Political aid and sustainable deceit. London: Al-Shabaka.*
- *New York Times. (2002, December 29). Two deaths were a 'wake-up call' for U.S. in Afghanistan. The New York Times. Retrieved from <https://www.nytimes.com>*
- *Open Society Foundations. (2012). Abuse allegations at classified U.S. site in Afghanistan. New York: OSF. Retrieved from <https://www.opensocietyfoundations.org>*
- *Oran, B. (Ed.). (2018). Türk dış politikası: Kurtuluş Savaşı'ndan bugüne olgular, belgeler, yorumlar (Cilt III). İstanbul: İletişim Yayınları.*
- *Öniş, Z., & Yılmaz, Ş. (2009). Between Europeanization and Euro-Asianism: Foreign policy activism in Turkey during the AKP era. Turkish Studies, 10(1), 7–24.*

- Özdal, H. (2017). *ABD'nin Afganistan stratejisi ve bölgesel etkileri*. Ankara: USAK Yayınları.
- Öztürk, Y. (2016). Uluslararası hukukta devletlerin egemen eşitliği kavramının jus cogens niteliği. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(2), 35–60.
- Pappé, I. (2006). *The ethnic cleansing of Palestine*. Oxford: Oneworld Publications.
- Pazarcı, H. (2013). *Uluslararası hukuk dersleri (Cilt I–II)*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Rand Corporation. (2018). *U.S.–China strategic competition: Lessons for future conflict*. Santa Monica, CA: RAND.
- Reuters. (2024, September 3). *Islamic State claims responsibility for deadly Kabul blast*. Reuters. Retrieved from <https://www.reuters.com>
- Rubin, B. R. (2013). *Afghanistan from the Cold War through the war on terror*. Oxford: Oxford University Press.
- Said, E. W. (1994). *Culture and imperialism*. New York: Vintage Books.
- Sander, O. (2014). *Siyasi tarih (1914–1995)*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Sayarı, S. (2015). ABD–Ortadoğu ilişkilerinde güvenlik ve enerji politikaları. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 12(46), 45–70.
- SETA. (2018). *Trump dönemi ABD dış politikası raporu*. Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Shaw, M. N. (2017). *International law (8th ed.)*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sönmez, M. (2020). ABD'nin Afganistan'dan çekilme stratejisi: Güvenlik ve uluslararası hukuk boyutu. *Ortadoğu Etütleri*, 12(1), 89–112.
- Şahin, M. (2015). Taliban ve El Kaide'nin dönüşümü: Afganistan'dan küresel cihada. *Ortadoğu Analiz*, 7(65), 34–48.
- Taştekin, F. (2019). *Suriye: Yıkıl git, diren kal*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Time Magazine. (2014, December 10). *U.S. closes Bagram prison in Afghanistan*. Time. Retrieved from <https://time.com/3629643/u-s-bagram-afghanistan>
- United Nations. (1945). *Charter of the United Nations*. San Francisco: United Nations.
- United Nations General Assembly. (1960). *Declaration on the granting of independence to colonial countries and peoples (Resolution 1514)*. New York: United Nations.
- United Nations General Assembly. (1970). *Declaration on principles of international law concerning friendly relations and co-operation among states (Resolution 2625)*. New York: United Nations.
- United Nations General Assembly. (2017). *Status of Jerusalem (A/RES/ES-10/19)*. New York: United Nations.
- United Nations Security Council. (1967). *Resolution 242 (S/RES/242)*. New York: United Nations.
- United Nations Security Council. (1980). *Resolution 478 (S/RES/478)*. New York: United Nations.
- Walzer, M. (2006). *Just and unjust wars: A moral argument with historical illustrations (4th ed.)*. New York: Basic Books.
- Washington Post. (2019, December 9). *The Afghanistan papers: A secret history of the war*. The Washington Post. Retrieved from <https://www.washingtonpost.com>
- Yavuz, H. (2019). Reactions of the American Jews to Trump's Jerusalem Embassy decision. *Journal of Middle Eastern Studies*, 51(2), 233–256.

DÜŞÜNCE

DÜNYA'DAN BİR HABER